spedizione in abbonamento postale — Poštnina plačana v gotovini

Leto XXII., št. 236 Ljubljana, četrtek 15. oktobra 1942-XX Cena cent. 80

Upravništvo: Ljubljana, Puccinijeva ulica 5. Telefon št. 31-22, 31-23, 31-24
Inseratni oddelek: Ljubljana, Puccinijeva ulica 5 — Telefon št. 31-25, 31-26
Podružnica Novo mesto: Ljubljanska cesta 42
Računi: za Ljubljansko pokrajino pri poštnočekovnem zavodu št. 17.749, za ostale kraje Italije Servizio Conti. Corr. Post. No 11-3118
IZKLJUČNO ZASTOPSTVO za oglase iz Kr. Italije in inozemstva ima
Unione Pubblicità Italiana S. A. MILANO

JUTRO

Izhaja vsak dan razen ponedeljka
Naročnina znaša mesečno Lir 18.—, za inozemstvo pa Lir 22.80.
Uredništvo:
Ljubljana, Puccinijeva ulica štev. 5, telefon štev. 31-22, 31-23, 31-24.
Rokopisi se ne vračajo.
CONCESSIONARIA ESCLUSIVA per la pubblicità di provenienza italiana ed estera:
Unione Pubblicità Italiana S. A. MILANO

Giornate nere per l'aviazione nemica

Altri 29 apparrecchi nemici distrutti nel cielo d'Egitto e di Malta — Continua il bombardamento degli aeroporti di Malta

Il Quartiere Generale delle Forze Armate comunica in data di 14 ottobre 1942-XX il seguente bollettino di guerra n. 871:

Sul fronte egiziano, in duri combattimenti, cacciatori germanici hanno abbattuto nove velivoli, altri due risultano distrutti dalle batterie controaeree.

L'aviazione nemica effettuava nella notte del 13 un'incursione su Tobruk nel corso della quale un aereo precipitava in mare, centrato dal tiro della difesa.

Forti aliquote di bombardieri dell'Asse hanno continuato gli attacchi sugli aeroporti di Mikabba in di Hal Far con evidenti risultati: la caccia di scorta, continuamente impegnatisi contro grosse formazioni di «Spitfire», ne abbatteva 19.

Quattro nostri aeroplani non sono ritornati dalle azioni degli ultimi due giorni.

Questa notte aerei avversari sganciavano bombe su Catania e mitragliavano la località di Gerbini: non vengono segnalate vittime.

Nel Mediterraneo centrale un piroscafo che trasportava 400 prigionieri britannici è stato silurato ed affondato da sommergibile inglese; il nostro personale prodigatosi nell'opera di salvataggio, ha finora ricuperati 271 prigionieri naufraghi.

Un nostro sommergibile operante in Atlantico non è rientrato alla base; risulta che l'equipaggio è stato in gran parte catturato del nemico. Le famiglie sono state informate.

Črni dnevi za sovražno letalstvo

Nadaljnjih 29 letal uničenih nad Egiptom in Malto — Nadaljuje se bombardiranje letališč na Malti

Glavni stan italijanskih Oboroženih sil je objavil 14. oktobra naslednje 871. vojno poročilo:

Na egiptskem bojišču so nemški lovci v hudih spopadih sestrelili 9 letal, dve nadaljnji letali pa so uničile protiletalske baterije.

Sovražno letalstvo je v noči na 13. t. m. napadlo Tobruk in so streli obrambe zadeli med napadom eno letalo, ki je treščilo v morje.

Močne skupine bombnikov osi so nadaljevale napade na letališča pri Mikabi in Hal Fariju, pri čemer so bili doseženi vidni uspehi. Lovci v spremstvu, ki so se neprestano borili z velikimi skupinami letal tipa »Spitfire«, so sestrelili 19 izmed njih.

Štiri naša letala se z akcij zadnjih dveh dni niso vrnila.

Snoči so sovražna letala odvrgla bombe na Catanijo in obstreljevala s strojnicami kraj Gerbini; žrtev ni bilo.

Angleška podmornica je v srednjem Sredozemlju torpedirala in potopila parnik, ki je vozil 400 britanskih ujetnikov. Naše osebje, ki je z vnemo reševalo brodolomce, je doslej rešilo 271 ujetnikov.

Neka naša podmornica, ki je operirala na Atlantiku, se ni vrnila na oporišče. Doznava se, da je sovražnik posadko po večini zajel. Družine so bile o tem obveščene.

Letalski boji v Afriki

Berlin, 14. okt. d. O delovanju nemškega letalstva na bojišču v severni Afriki javljajo s pristojnega nemškega vojaškega mesta, da so v ponedeljek lahki nemški bombniki v nizkem poletu napadli zbirališča britanskih čet in kolone prevoznih sredstev na fronti pri El Alameinu. V odseku pri El Ruweisatu so nemškim letalom uspeli direktni bombni zadetki na postojanke sovražnikovih topniških baterij. Več sovražnikovih šotorišč je bilo zažganih in mnogo zbirališč sovražnikovih motornih vozil uničenih. Nemški strmoglavci so z bombami direktno pogodili neko municijsko skladišče. Medtem ko so nemški strmoglavci bombardirali izbrane cilje, so se nemška bojna letala spustila v borbo s sovražnikovimi lovskimi letali in jih po ogorčenem spopadu pregnala z bojišča. Po kratki borbi se je en sovražnikov »Spitfire« v plamenih zrušil v puščavo.

Hudi letalski napadi na Malto

Lizbona, 14. okt. d. O novih silovitih napadih osnega letalstva na Malto javlja v posebnem poročilu agencija »Exchange Telegraph« iz La Vallette. V tem poročilu je rečeno, da je osno letalstvo pričelo novo veliko letalsko ofenzivo proti otoku Malti. Napadi so trajali od zgodnjih jutranjih ur v ponedeljek ves dan. Osna bombniška in lovska letala so brez prestanka bombardirala otoške naprave. V poročilu je rečeno, da je bilo v ponedeljek do 9. zvečer izvršenih na Malto nič manj ko 9 zaporednih letalskih napadov.

Skrhano orožje versajske politike

Berlin, 14. okt. s. »Deutsche Allgemeine Zeitung« opozarja v posebnem članku na odstavek iz nedavnega članka italijanskega zunanjega ministra grofa Ciana v reviji »Rim-Berlin-Tokio«, pri čemer poudarja, da je fašistični pokret nastal prav iz nasprotstva proti podjarmljevalni versajski politiki, ki je pod krinko Wilsonovega altruizma dovolila Angliji in Franciji, da se razdeli svet na enake dele, izključujoč pri tem vse ostale narode.

O istem vprašanju razpravlja tudi »Völkischer Beobachter«, ki piše: V dobi Wilsona so evropski narodi zares verjeli, da bo Amerika hotela vzpostaviti v Evropi neko vrsto novega raja, ki naj bi ga označevala blagostanje in večni mir, a čim je bilo premirje podpisano, so bili vsi ti načrti vrženi v koš in versajski mir se je s svojimi 300 členi kmalu izkazal kot največje bogokletstvo zgodovine.

List »Zwölfuhrblatt« pripominja, da se je orožje 14 ameriških točk skrhalo ob močnem oklepu zgodovinskih dogodkov zadnjih let in da Rooseveltovi zvočniki zapravljajo po nepotrebnem čas, ako mislijo, da bodo mogli doseči svoj namen s tem, da obnavljajo in osvežujejo laži in goljufije izpred 25 let. Narodi trojnega pakta, zaključuje list, se danes bore za svojo bodočnost in odločilna beseda o življenjskih pravicah mladih narodov bo izrečena na bojiščih.

Odpor proti angleškemu nasilstvu v Indiji

Indijsko prebivalstvo razburjajo zlasti kolektivne globe, ki mu jih nalagajo angleške oblasti

Bangkok, 14. okt. d. Britanske oblasti v Indiji so v zadnjem času zopet naložile velikemu številu indijskih občin tako zvane kolektivne globe. Iz naraščajočega števila teh kazni se lahko sklepa tudi na zmerom večji razmah indijskih protestnih akcij ter z njimi v zvezi nemirov in sabotažnih dejanj. V Združenih pokrajinah je bila v 4 distriktih naložena posameznim občinam kolektivna globa v skupni višini 129.000 rupij. V distriktu Mundapore v bengalski pokrajini mora pet vasi plačati globo v iznosu od 15.000 do 50.000 rupij. Enako visoke globe so bile naložene tudi več občinam v pokrajini Bihar. Aretacije civilnega prebivalstva, ki se ravna po navodilih kongresne stranke, se naglo množe. V mestu Benares je bilo aretiranih in oddanih v policijske zapore 14 žensk in večje število moških. Tudi v Delhiju je med aretiranci 29 žensk. V Kalkuti je britanska policija zapečatila uradne prostore »Vseindijskega predilniškega društva«, češ, da so bili njegovi vodilni člani v stiku s kongresno stranko in so delali v prilog povečanja proizvodnje doma stkanega blaga, da bi se omejil uvoz tujih, v prvi vrsti angleških tekstilnih izdelkov. V bližini Kalkute je prebivalstvo obkolilo britanski kazenski oddelek in ga oblegalo v nekem poslopju, kamor so se britanski policisti zatekli pred razjarjeno množico. Šele britanski vojaški oddelek je obkoljeno četo osvobodil. Iz pokrajine Bombaj javljajo, da so bile v mestu Pooni nove velike demonstracije in da je policija izvršila veliko število aretacij. V Pooni je policija prepovedala nošnjo orožja. Zbiranje po več ko 5 oseb na javnih prostorih je bilo prepovedano. V mestu Ahmadnagar je priredila velike demonstracije tudi šolska mladina od najnižjih razredov do najvišjih oddelkov. Voditelje teh demonstracij je policija aretirala. V neki tovarni v Bombaju je prišlo do novega bombnega atentata. Nastal je požar, ki je povzročil nekaj škode, toda človeških žrtev ni bilo. Britanska policija je aretirala več oseb zaradi protibritanske propagande. V mestu Coimbatore je prevzela občinske posle za dobo 6 mesecev uprava pokrajine Madras, češ, da je mestno načelstvo odobravalo in podpiralo politiko kongresne stranke.

70-letnica japonskih železnic

Tokio, 14. okt. d. Včeraj je bila v ministrstvu za promet proslava 70letnice obstoja japonskih železnic, ki so pod državno kontrolo. Na proslavi je govoril tudi japonski prometni minister, ki je v svojih izvajanjih poudarjal ogromen pomen železniškega prometa za uspešen razvoj vojne, ki jo bije Japonska za novo organizacijo velikega vzhodnoazijskega prostora. Japonske železnice, ki merijo danes 36.000 km, predstavljajo hrbtenico japonskega vojnega gospodarstva in zaradi česar je njihovo izpopolnjevanje in vzdrževanje največje važnosti, ki jo japonska vlada v vsakem pogledu upošteva.

Velike svečanosti v Tokiju

Tokio, 14. okt. d. Dne 18. oktobra bodo v Tokiju velike svečanosti o priliki prenosa pepela nadaljnjih 15.000 padlih japonskih vojakov v narodno svetišče »Jasukuni«. Ob tej priliki bo tudi velika vojaška parada združena z letalsko revijo. Nad Tokijem bo letelo tudi 6 letal, ki so jih Japonci neposkodovana uplenili sovražniku, med njimi tudi ameriška tako zvana »leteča trdnjava«.

Prebivalstvo Portugalske

Lizbona, 14. okt. s. Po podatkih ljudskega štetja iz l. 1940, ki še niso dokončni in so bili danes objavljeni, ima Portugalska 7,709.000 prebivalcev. Lizbona ima 702.000 prebivalcev.

Nove velike potopitve na Atlantiku

Nemške podmornice so potopile ob južni Afriki 61.000 ton sovražnega ladjevja, na severnem Atlantiku pa 82.000 ton

Iz Hitlerjevega glavnega stana, 14. okt. Vrhovno poveljništvo nemške vojske je objavilo danes naslednje izredno poročilo:

Nemške podmornice so zopet uničile brze in dragocene sovražne parnike za prevažanje čet. Potopile so pred Capetownom angleški potniški parnik »Orcades« s 23.556 br. reg. tonami ter med Fleetownom in Capetownom angleško-kanadski potniški parnik »Duchess of Apholl« z 20.119 br. reg. tonami. Oba parnika, ki sta bila opremljena za prevažanje 9 do 10.000 mož z orožjem, sta bila s transportom na poti v Egipt in na Srednji vzhod. Na istem morju sta bili potopljeni še dve nadaljni ladji s skupno 17.425 br. reg. tonami, tako da je sovražnik pred zapadno obalo južne Afrike ponovno izgubil 61.000 br. reg. ton ladjevja.

Dasi so trajni in najhujši jesenski viharji močno ovirali operacije, so druge podmornice na severnem Atlantiku potopile v konvojih, ki so bili namenjeni v Anglijo in do vrha natovorjeni ter močno zavarovani, v večdnevnih trdovratnih zasledovalnih borbah 14 ladij s skupno 82.000 br. reg. tonami in poškodovale še dve nadaljnji ladji s torpednimi zadetki.

Tako je sovražnik v zadnjih štirih dneh po zaslugi nemških podmornic med Novo Fundlandijo in rtom Dobre Nade ponovno izgubil 18 ladij s skupno 143.000 br. r. tonami.

V bojih s konvoji na severnem Atlantiku se je posebno odlikovala podmornica pod poveljstvom pomorskega poročnika Trojerja, ki je v nekem konvoju uničil 8 ladij s skupno 47.000 br. reg. tonami.

Potopljen ameriški parnik

Buenos Aires, 13. okt. s. Ameriško mornariško ministrstvo obvešča, da je sovražna podmornica ob pacifiški obali potopila neki ameriški parnik srednje tonaže.

Razmah podmorniške vojske pozimi

Rim, 13. okt. s. Vojaški sodelavec lista »Yorkshire Post« razpravlja o povečanem udejstvovanju osnih podmornic, ki se pričakuje v zimski dobi, in piše med drugim:

Moramo biti pripravljeni, da bodo Italijani in Nemci ob začetku zime in kasneje pomnožili napade na naša najvažnejša pomorska pota okrog rta Dobre nade, v Egiptu in na skrajnem vzhodu. Bliža se tudi najbolj ugodna doba za vojne operacije v afriški puščavi in prenehali so tudi monsumi v Birmi in Indiji. Prav v severni Afriki in v Birmi moramo pričakovati najjačje bojno delovanje v tej zimi. Okrepitve in ojačenja za naše armade, ki se nahajajo na teh ozemljih, morajo iti, kakor je znano, okrog zapadne Afrike. Ta pot je tem bolj važna, ker se po njej prevažajo vojne dobave Angležev in Američanov v Perzijski zaliv za ruske armade ob Volgi in na Kavkazu, kakor tudi za naše čete v Iranu in Iraku. Osredotočenje podmornic osi na teh prehodih predstavlja najbolj verjeten in najbolj žalosten izgled za našo plovbo in verjetno je, da bo naše brodovje imelo tudi na teh potih hude izgube kakor na Belem morju na poti v Sovjetsko zvezo. Zaradi ogromnih razdalj je zaščita konvojev tu še težja.

Osvojitev novih kavkaških višin

Uspešno prodiranje med Majkopom in Tuapsejem — Izjalovljeni sovjetski napadi v Stalingradu in ob Donu

Iz Hitlerjevega glavnega stana, 14. okt. Vrhovno poveljništvo nemške vojske je objavilo danes naslednje poročilo:

Na Kavkazu so nemške čete s podporo oddelkov strmoglavnih in rušilnih letal na cesti med Majkopom in Tuapsejem v naskoku zavzele nadaljnje obvladujoče gorske grebene in višinske postojanke. Pri tem so osvojile samo v odseku ene divizije nad 100 utrjenih oporišč.

V Stalingradu in na fronti ob Donu je bilo zavrnjenih nekaj protinapadov in sovjetskih sunkov. Vzhodno od Volge so bojna letala bombardirala podnevi prevoze čet in materiala, ponoči pa sovjetska letališča. Na Volgi je bila potopljena trgovska ladja srednje velikosti.

Na fronti ob Donu so sestrelili italijanski lovci brez lastnih izgub dve sovražni letali.

V srednjem odseku fronte je bilo pri uničenju sovražnega oporišča zavzetih 64 bunkerjev in privedenih večje število ujetnikov.

V Finskem zalivu so lovci v nizkem napadu zažgali sovjetsko topničarko.

Pri obstreljevanju angleških letalskih oporišč na otoku Malti so dosegli nemški lovci tudi včeraj nove uspehe ter povzročili velika razdejanja in obsežne požare. V hudih letalskih bojih so nemški lovci brez lastnih izgub sestrelili 13 angleških lovcev. Eno nemško bojno letalo je bilo izgubljeno.

V severni Afriki so bile cilj nemških letalskih napadov motorizirane kolone in taborišča angleških čet na srednjem in južnem delu fronte pri El Alameinu. Nemški lovci so pri dveh lastnih izgubah sestrelili 6 angleških bombnikov.

Angleški bombniki so preteklo noč prileteli nad severnozapadno nemško obalno ozemlje. Civilno prebivalstvo je imelo izgube. Rušilne in zažigalne bombe so ponekod, predvsem v mestu Kielu, povzročile stvarno škodo in poškodbe na poslopjih. Nočni lovci in protiletalski topovi na kopnem in na morju so po dosedanjih vesteh sestrelili 10 sovražnih letal.

Lahka nemška bojna letala so dosegla včeraj pri nepričakovanih podvigih zadetke v polno na vojaško važnih napravah na kanalskem otoku Wightu. Na morju vzhodno od otoka je bil z bombami poškodovan velik plavajoči dok.

Uspešni boji na Kavkazu

Berlin, 14. okt. d. O položaju na vzhodnem bojišču pripominjajo v pristojnih nemških vojaških krogih, da so v severnozapadnem Kavkazu nemške alpinske čete po borbah s trdovratno sovražnikovo obrambo zavzele vrsto višinskih postojank, ki imajo na tem področju dominantni značaj. Na težavnem gozdnatem terenu zbrani sovražnikovi oddelki so bili v skupinah izolirani ter postopno uničeni. Na bojišču pri luki Tuapse je glavno vlogo igralo nemško letalstvo, ki je z neprestanimi napadi postopno drobilo sovražnikov odpor ter prizadelo sovjetskim četam hude izgube ljudi in orožja. Vsi sovražnikovi poizkusi, da bi si s protinapadi popravili položaj, so bili že v kali zadušeni.

Na področju južno od Tereka se je prav tako ponesrečila vrsta sovražnikovih razbremenilnih protinapadov, izvršenih z dokaj močnimi oddelki sovjetskih oklopnih vozil. Mnogoštevilni požari, ki so jih nemška letala zanetila na sovjetskem petrolejskem središču pri Groznem, so bili v nadaljnjih napadih ponoči še razširjeni.

Na stalingrajskem bojišču je sovražnik izvršil več novih razbremenilnih protinapadov ob močni podpori topništva. Vsi ti napadi pa so bili enako kakor prejšnji odbiti s hudimi izgubami nasprotnika. Nemško letalstvo je svoje operacije v Stalingradu nadaljevalo in so skupine nemških strmoglavcev porušile vrsto nadaljnjih bunkerjev in drugih utrjenih postojank, posebno v severnem delu Stalingrada.

S finskega bojišča

Helsinki, 14. okt. d. Včerajšnje finsko vojno poročilo javlja, da je bilo na severni fronti samo lahko delovanje izvidniških oddelkov in na nekaterih mestih občasno streljanje. Ob Sviru so finska lovska letala sestrelila 1 sovjetski opazovalni balon. Posamezna sovražna letala so bila včeraj opažena nad obalo Finskega zaliva. Na zapadnem bregu Ladoškega jezera so sovjetska letala preteklo noč odvrgla nekaj bomb ki pa niso povzročile nobene škode.

K ukinitvi političnih komisarjev v sovjetski vojski

Ankara, 13. okt. Vest, ki zbuja največ komentarjev, je vest iz Moskve o odpravi političnih komisarjev v ruski vojski. Ta ustanova je bila tako povezana z nastankom in razvojem sovjetske vojske, da je njena ukinitev povzročila začudenje.

Kakor si je mogoče predstavljati, skušajo moskovski voditelji, ki so bili po večini pristaši političnega nadzorstva stranke nad vojsko, opravičiti na razne načine ta ukrep, izogibajoč se, da bi odkrili prave vzroke. Poročilo, dodano besedilu odloka, najprej spominja, da je bila ustanova političnih komisarjev zelo važna med državljansko vojno in v prvih letih življenja sovjetske vojne, ko se je čutilo še nezaupanje do vojske, toda sedaj je velika vojna »utrdila sestav poveljništev in je ustvarila celo generacijo poveljnikov preizkušenega znanja, ki so se izkazali v bojih in ki so do skrajnosti zvesti svoji vojaški dolžnosti in svoji časti kot poveljniki rdeče vojske«.

Na drugi strani pa so politični vzgojitelji in vojaški komisarji povečali svoje znanje ter so nekateri izmed njih dosegli poveljniška mesta. Ker ni več razlogov, zaradi katerih so bili ustanovljeni vojaški komisarji, bi njihova ohranitev utegnila biti zavora na poti k izpopolnitvi poveljništev in bi mogla postaviti v napačni položaj te komisarje.

To so, kakor rečeno, uradne utemeljitve, ki pa jih tu sprejemajo na znanje s pridržkom, ker se zdi, da one niso odločale pri odločitvi vrhovnih organov stranke, kakor tudi niso vplivale na to, da so se politični voditelji odrekli tako močnemu nadzornemu sredstvu nad državnimi oboroženimi silami. Zato tudi ni posebnega pomena, ako naštejemo koristi odprave te ustanove, ki naj bi bile naslednje:

1. Uvesti v vojsko enotno in osebno poveljništvo ter prenesti odgovornost na vojaške poveljnike za vse vojaško in politično delovanje v vojski; 2. odpraviti ustanovo vojaških komisarjev pri odsekih generalnega štaba, v vojaških šolah in v šolah političnih vzgojiteljev za manjše edinice; 3. nadomestiti jih z »nadomestnimi političnimi voditelji«; 4. pospešiti napredovanja vojaških komisarjev in političnih vzgojiteljev, ki so v vojaškem pogledu posebno izvežbani in imajo skušnjo z moderno vojno, tako da bi mogli prevzeti poveljstva; 5. dati nadomestnim političnim komisarjem in vsem drugim političnim sodelavcem na razpolago enaka mesta in enake znake, kakor so v vojski.

Tu pa nasprotno mislijo, da je vsa ta novost neposredno v zvezi z dejstvom, da je vojaški činitelj enostavno zadobil premoč nad političnim. Pobudo za reformo je brzkone dal bivši caristični general, ki je sedaj ob strani Stalina. Razen tega se hočejo (ali se morajo) izkoristiti oni politični komisarji, ki se rešijo, za to, da bi oplemenitili spodnje kadre rdeče vojske, ki so najtežje preizkušeni. Ukaz je osebno podpisal Stalin. (»Stampa Sera«.)

Bern, 13. oktobra. Listi še nadalje komentirajo tako zvano preureditev rdeče vojske, kakršno naj bi predstavljala ukinitev političnih komisarjev. List »Feuille d'Avis« v Lausanni piše: Sistem komisarjev je imel to neugodnost, da je ustvaril dvojna poveljništva pri edinicah, zaradi česar med komisarji in oficirji ni bilo pravega soglasja. Kjer pa je skladnost med obema poveljništvoma obstojala, je sožitje nadzornega in poveljujočega organa imelo za posledico najmanj zavlačevanje odločitev. Z eno samo potezo peresa je sedaj Stalin odpravil ta sistem, ki je bil že 25 let star. Ukinil je funkcije političnih komisarjev in vzpostavil enotno poveljništvo ali, bolje rečeno, enotnost poveljevanja. Kako naj si tolmačimo to odločitev? Nekateri vidijo v tem poraz boljševiške stranke, katere poseganje v vojaške zadeve naj bi se s tem na mah končalo. Ako pa si zadevo nekoliko bliže ogledamo, se nam mora zdeti ta sodba preuranjena. Res je sicer, da je funkcija političnega komisarja v vojski odpravljena, toda komisarji sami ostanejo še nadalje. Njihova pristojnost se ni zmanjšala. Onim komisarjem, ki so se vojaško izkazali, bodo zaupana poveljniška mesta. Lahko bi razpravljali o tem, ali si je vojska pridružila stranko ali stranka vojsko, eno pa je gotovo, da Stalin namreč še vedno ne zaupa rdeči vojski in se je zaradi tega odločil za okrepitev položaja političnih komisarjev (»Il Piccolo«.)

Nemška letala nad Anglijo

Berlin, 14. okt. d. Nemško letalstvo je tudi v ponedeljek nadaljevalo napadalne polete nad angleškim otočjem. Skupine nemških lahkih bojnih in bombniških letal so kljub močnemu sovražnikovemu topniškemu ognju iz nizke višine napadle železniške delavnice v bližini mesta Brighton na južni angleški obali. Več bomb je padlo na strehe delavniških poslopij, ki so se zrušile po izbruhu požarov. Z letalskimi topovi in strojnicami so nemška letala nato napadala delavniške zgradbe in skladišča, kakor tudi kolone britanskih motornih vozil. Kasneje so lahka bojna in bombniška letala izvršila več presenetljivih napadov na sovražnikove patrolne čolne ob obali in se nato brez lastnih izgub vrnila na oporišča. V ponedeljek popoldne so se letalski napadi nadaljevali in so nemška letala v ofenzivnih izvidniških akcijah nad zapadno francosko obalo obkolila britanski bombnik tipa »Whitley«. Britansko letalo je bilo zadeto pri trupu, da se je odločil od kril in strmo treščil v morje.

K obletnici odkritja Amerike

Berlin, 13. okt. s. Značilno je, piše politično-diplomatska korespondenca, da ob 450. obletnici odkritja Amerike prav tista sila ki je imela največ koristi od tega velikega zgodovinskega dogodka, namreč Zedinjene države, kaže cinično vsemu svetu svoje sedanje in bodoče načrte za nadaljnji dobiček v škodo tretjega. Novi kontinent je bil koloniziran, da bi bil vir bogastva za Evropo, ki ni mogla nuditi svojim preštevilnim sinovom primernega obstoja. Novi svet, ki je absorbiral dobrine stoletne evropske omike in kulture, s katerimi se je okoristil na vse načine, se je končno sovražno postavil proti Evropi. Obsedeni od nepogasljive žeje po posesti so Američani, ki so mešanci raznih ras, dostikrat ne najboljših, iztrgali, kar so mogli lastni zemlji. S tem pa še niso bili zadovoljni in so posegli še po lasti drugih. Tako je nastal imperializem yankejev. Najbrže je tako zvani ameriški narod že tedaj izgubil smisel za to, kar je mojega ali tvojega. Ameriški imperializem ni imel več meja in washingtonska politika hoče kopičiti čim več novega plena. Zgodovina Severne Amerike je od panamskih dogodkov naprej polna piratskih dogodkov, ki se ne končujejo z izročitvijo angleških oporišč v zameno za 50 starih rušilcev in tudi ne z najnovejšimi zavezništvi z židovsko-ameriškimi republikani. Krištof Kolumb, veliki italijanski genij, gotovo ni mogel domnevati, ko je odkril Ameriko, tak razvoj svojega velikanskega odkritja.

Madridska razstava dokumentov o Kolumbu

Madrid, 14. okt. s. Ob navzočnosti mornariškega ministra za vzgojo ter diplomatskih zastopnikov, oblasti in hierarhov, je bila otvorjena razstava zasebnih listin Krištofa Kolumba v mornariškem muzeju. Na razstavi so listine, ki so bile rešene pred uničenjem rdečih in katere so darovali vojvode Veragua. Dokumenti so velike zgodovinske važnosti.

Oglasi v »Jutru« imajo vedno uspeh!

Visoki komisar Eksc. Emilio Grazioli ob krsti dr. Marka Natlačena

Čim je izvedel za vest o strašnem zločinu, izvršenem proti osebi bivšega bana dravske banovine Marka Natlačena, ki je tragično preminil zaradi strelov komunističnega zločinca, se je šef kabineta Eksc. Visokega komisarja podal v stanovanje pokojnika in izrekel vdovi globoko sožalje Eksc. Grazioli.ja.

Truplo bivšega bana, izpostavljeno v žalni kapeli na pokopališču, je včeraj popoldne obiskal Eksc. Visoki komisar ki se je v tihi zbranosti zadržal pred krsto s posmrtnimi ostanki objokovane žrtve slepega atentata, ki je zbudil tako živo ogorčenje v vseh slojih prebivalstva.

Pogreb pokojnika bo v svečani obliki v petek ob 16.

Mera je polna!

Kdor kakor koli podpira komuniste, je sokriv njihovih zahrbtnih umorov in drugih podlih zločinov

Odvratni zahrbtni umor dr. Natlačena je med Slovenci še povečal vihar proti komunističnim razbojnikom in njihovim direktnim in indirektnim podpornikom. Ta vihar borbenega odpora se je začel dvigati na podeželju že pred meseci, ko so začela prihajati na dan poročila o partizanskih zverinstvih. Naraščal je bolj in bolj in kmalu zajel tudi Ljubljano. Komunistični zločini, zlasti zahrbtni umori, so odpirali oči tudi onim, ki so prej še stali pod vplivom komunistične propagande. Vedno bolj je zato naraščala množica ljudi, ki so prišli do spoznanja, da komunisti zavestno kopljejo grob svojemu narodu in da jih je treba zato iztrebiti. Čim več se je tudi v Ljubljani zvedelo o zverinskih zločinih po deželi, tem bolj je tudi med mestnim prebivalstvom naraščal odpor proti komunističnemu pogubnemu divjaštvu.

Sedaj je padel pod komunistovo morilsko roko tudi dr. Natlačen. Umorili so ga zaradi njegovega slovenskega prepričanja, ki z breznarodnim komunizmom ni združljivo. Umorili so ga zaradi njegovega velikega vpliva, o katerem so vedeli, da bi ga ne uporabljal na korist njihovemu blaznemu početju. Umorili so ga končno iz sadistične pokvarjenosti, ki se protinaravno naslaja na prelivanju krvi in povzročanju nesreče. Komunistični voditelji se dobro zavedajo, da gre njih strahovlada h koncu, pa se v obupnem besu nekateri zatekajo k samomorom, drugi pa se upijanjajo še z zadnjimi zločini.

Podli umor dr. Natlačena je izbil sodu dno. **Komunističnega divjanja med Slovenci mora biti enkrat za vselej konec! Nobenega opravičila in nobenega licemerstva ne more več biti za nikogar, da se ne bi pridružil borbi proti njemu in za njegovo iztrebljenje med nami.** Komunistični krvavi zločini, kakršnih ne pozna slovenska zgodovina, govore dovolj jasno in glasno. Oni obtožujejo neposredno storilce, ki moré in ubijajo iz golega pohlepa po ubijanju in za izdajalske Judeževe groše. Storjeni zločini obtožujejo komunistične voditelje in komandante ,ki iz varnih skrivališč izdajajo morilska povelja. **Zahrbtni umori pa prav tako z vso težo krivde obremenjujejo tudi one zaslepljence, ki so na ta ali oni način komuniste doslej še podpirali in jim dajali potuho. Zavedati se moramo, da je komunističnih zločinov sokriv vsak, kdor jih skuša zagovarjati ali olepševati, pa tudi vsak, kdor jih na ta ali oni način skuša prikrivati. Vsak podpornik komunizma in njegovih rabljev koplje grob lastnemu narodu in tudi sebi samemu.**

Mera je polna! Nič več izgovorov in nič več izmikanj ne more biti. Strup komunističnega terorja je treba radikalno izločiti iz narodovega telesa. Pasivnost do njega ni več mogoča in ne več dopustna, vsako simpatiziranje z njim, čeprav še tako zavito, pa pomenja istovetenje z zločinstvom.

•

Pogreb dr. Natlačena

Truplo pokojnega dr. Marka Natlačena so prepeljali na Žale, kjer je položeno na oder v kapelici sv. Nikolaja. Pogreb bo v petek 16. t. m. popoldne ob 4. z žal na pokopališče pri Sv. Križu.

Nemški komentarji o Churchillovih in Rooseveltovih izjavah o vojnem položaju

Oba sta se izmikala točnemu odgovoru na Stalinove pozive za nujno pomoč

Berlin, 14. okt. Stališče nemškega zunanjega ministrstva o zadnjih Churchillovih in Rooseveltovih izjavah, zlasti onih, ki se tičejo Nemčije, je snoči pojasnila agencija DNB v komentarju, čigar glavne ugotovitve so naslednje:

Predvsem je očividno, da vsebujeta oba govora sličnosti, ki so bile v naprej dogovorjene. Tako sta na primer angleški premier in severnoameriški predsednik prezrla vsa vprašanja izredne važnosti in nujnosti. Oba sta rajši govorila na splošno, izhajajoč iz več ali manj utvarnih ugotovitev. Churchill na primer sploh ni odgovoril, niti posredno in izmikajoče, na znamenito Stalinovo pismo. Omejil se je le na ugotovitev, da bo »drugo bojišče« gotovo ustvarjeno, da pa o tem iz razumljivih razlogov ni mogoče podati nikakih podrobnosti. Vse utvarne ugotovitve pa so zelo grobo otročje. Oba govornika sta nesramno trdila, da najnovejše govore Hitlerja, Göringa, Ribbentropa in Göbbelsa najbolj označuje strah. Hotela sta nadalje utemeljiti tezo, po kateri naj bi britanski porazi predstavljali samo temeljne kamne na poti k zmagi združenih narodov, medtem ko naj bi bile zmage osi in Japonske samo temeljni kamni na poti h katastrofi.

Resnici na ljubo moramo sicer priznati, da se je Churchill na nekem mestu hotel izmuzniti, ko je izjavil, da je vojna sedaj vstopila v najtežjo in najbolj strahovito fazo in da še vedno groze »smrtne nevarnosti«. Roosevelt pa se je nasprotno predal pretiranemu optimizmu, morda zato, da bi javnost lažje prebavila grenko drožo, ki jo mornariško ministrstvo pripravlja, namreč priznanje o novih hudih izgubah v Salomonskih vodah.

V zvezi s Churchillovim govorom posebej je zanimivo intuitivno tolmačenje diplomatskega sotrudnika listov koncerna Scheri, Kriega, ki predvsem ugotavlja, da govornik ni omenil niti severnoameriškega vojnega doprinosa, niti predsednika Roosevelta, čigar veleposlanik je sedel poleg njega in je nato celo sam spregovoril, niti »drugo bojišče«, niti končno vprašanje enotnega poveljstva, jasno je pa, da je Churchill posredno dal razumeti, da ne smatra za utemeljeno Stalinovo zahtevo po takojšnjem ameriškem posegu in da tudi noče slišati o samem britanskem posegu, kakor si ga želi Roosevelt.

Iz vsega tega pa izhaja, da je imel britanski premier mučne razprave o vedno bolj neposredni nameri Zedinjenih držav, da si prisvoje velike kose britanskega imperija. Morda je Churchill hotel namigniti prav na to, ko je govoril o »smrtnih nevarnostih« sedanjega časa. Ako izvzamemo podmorniško vojno, se zdi, da bi vojaška bilanca, kakor jo je prikazal Churchill, ne mogla zbujati nikake zaskrbljenosti, ko pa so po govornikovem mnenju nemške zmage samo etape h končni katastrofi Nemčije. Logično bi bilo potemtakem, da je nevarnost, na katero je Churchill namignil, samo nevarnost Zedinjenih držav. Zakaj pa je na koncu svojega govora čutil potrebo, da poziva narod k moralni trdnosti? Edina razlaga je ta, da sluti Churchill neprijetne dogodke z ameriške strani in tako točno priznava imperialistične načrte prezidenta in njegove klike. Tako nam Churchillov govor v Edinburghu odkriva njegovo nerazpoloženje proti Rooseveltu.

Krieg opozarja nadalje še na naslednje dejstvo: Churchill spoznava nepremagljive težave, ki ovirajo izvedbo akcije proti evropski celini in se zato trudi, da bi opogumil narod z napovedmi nemškega izčrpanja. Za britanskega premiera je vojevanje na vzhodu samo drugotnega pomena. Churchill bržkone tudi ne verjame v možnost organizacije novega kontinentalnega reda in mu postavlja nasproti nado v splošni odpor zasedenih držav. S tem se vrača na staro idejo, po kateri naj bi ofenzivni načrt obstojal samo v netenju vstaj in uporov in v ščuvanju Francije, Belgije, Nizozemske in Norveške, da naj zopet žrtvujejo svojo kri za interese Velike Britanije.

Zanimiv je tudi uvodnik lista »12-Uhrblatt«, ki piše med drugim: Poslednji govori Hitlerja, Göringa, Ribbentropa in Göbbelsa so morali zelo mučno vplivati na angleškega prvega ministra in so mu morali za več noči odvzeti spanje, ko pa so ti govorniki z neovrgljivimi dejstvi dokazali, da je nemški vojaški, gospodarski in prehranbeni položaj v vsakem pogledu nedotakljiv, in da so znameniti generali »čas« in »prostor« postali zavezniki nemškega naroda. Ne smemo se potemtakem čuditi, ako je Churchill zgrabil prvo primerno priliko za svojevrstno reakcijo in se je poslužil zvijače: govoreč o teh govorih je najbolj nesramno trdil, da je njihova prevladujoča oznaka strah pred nepopravljivo katastrofo. Nato je spregovoril nekaj zmedenih besed, da bi utemeljil svojo trditev, da predstavljajo britanski porazi samo etape na poti h končni zmagi.

Seveda pa se Churchill ni potrudil, da bi dokazal utemeljenost svojih trditev, omejil se je le na to, da je v kelih sladkega opojnega likerja vrgel zelo grenko kapljo, ko je vzkliknil: »Smrtne nevarnosti nam še vedno groze Prav zato moramo dati vse iz sebe.« Morda njegovi poslušalci niso čutili okusa te kapljice, toda nekega dne se bo Churchill nanjo skliceval, kakor se je že nekoč na stavek: »Čakajo nas solze in kri.«

Zopet se je hotel zavarovati za vsak primer, da, za primer, ki se ga upravičeno lahko boji. Trditi, da je Hitlerja obsedel strah, da izgubi vojno, je groteska, zlasti še v trenutku, ko so Nemčija in njeni zavezniki v stanju, da predlože novo zavidanja vredno bilanco vojaških zmag in političnih uspehov in zmag, ki so zabeleženi z neizbrisnimi črkami v knjigo zgodovine. Temu nasproti lahko Anglosasi in njihova družba postavijo samo verigo neuspehov.

Glede na Churchillove trditve o podmorniški vojni pa pripominja list, da predstavlja pravo nesramno potvorbo prikazovanje, da je to vprašanje rešljivo. Premier je namreč sporočil, da je bilo v mesecih avgustu in septembru število potopljenih ladij manjše kakor prejšnje mesece, resnica pa je, da je bilo pretekli mesec doseženo absolutno prvenstvo potopitev s potopitvijo nad milijon ton sovražnega brodovja. S takšnimi potvorbami seveda ni mogoče prikriti ali samo spremeniti stvarnosti, kajti stvarnost je takšna, kakršno ustvarjajo zmagovita podjetja osi.

Glede na izbruhe sovraštva, ki obeležujejo nekatere dele Churchillovih izjav, pripominjajo nemški listi, da so prav tako značilni kakor nekatere utvare, in sicer značilni v tem smislu, ker kažejo na besno razbesnelost, ki je prevzela premiera spričo stvarnosti, ki jo hoče prikriti ali zanikati. On prav dobro ve, da je celina neranljiva od zunaj, in, razume se samo po sebi, tudi od znotraj. Zato je spregovoril ostre besede o zasedenih deželah, pripisujoč državljanom teh dežel čustva nepomirljivega sovraštva in namere krvnega maščevanja. (Il Piccolo.)

Berlin, 14. okt. s. Tukajšnji tisk je zavzel stališče proti političnim izjavam radia v Bostonu, češ, da bi zavezniki potrebovali sedaj za moralno ureditev vojne faksimile 14 Wilsonovih točk. Da vsebuje ta dokument nesrečnega imena, piše glede tega »Deutsche Allgemeine Zeitung«, vse činitelje največjega sleparstva, ki je bilo zakrivljeno v škodo skupine narodov, je splošno znano, manj znano pa je, da Američani upajo resno izvajati tudi danes kakor pred 25 leti načela tega velikega Wilsonovega sleparstva v škodo trojnega pakta. Radi bi zmagali s pomočjo drugega trojanskega konja, ki se danes imenuje atlantska karta. Moralna načela, na katerih sloni atlantska karta, so se že večkrat izvajala, kakor smo videli, naj omenimo samo primere Indije in Madagaskarja. Roosevelt in Churchill, ki sta oba najbolj odgovorna za sedanjo vojno, bosta težko izvedla nasvete radijskega napovedovalca v Bostonu, ki predlaga, kako naj se moralno zmaga v tej vojni. Oba tovariša bosta tem težje iznašla tak sistem ker morata predvsem računati s tretjim tovarišem Stalinom, ki je sedaj vse prej kakor veder in čigar zahteve do plutokratičnih zaveznikov so vse prej kot konciljantne.

Japonska sodba o Rooseveltovih izjavah

Tokio, 14. okt. d. Na današnji tiskovni konferenci je po poročilu japonske agencije Domei službeni zastopnik japonskega informacijskega urada Hori označil Rooseveltov govor o priliki proslave »Kolumbovega dneva« kot običajno precenjevanje zavezniške moči in podcenjevanje osnih sil. Hori je pripomnil, da se je to pot ponovno pokazalo, da se ne samo ameriški predsednik Roosevelt, marveč tudi britanski ministrski predsednik Churchill ne more znajti v resnici, da je zgrešeno ocenjevanje svojih lastnih sil kakor tudi sil osnih držav oni činitelj, ki povzroča stalne katastrofalne poraze zaveznikov.

Tudi japonski listi objavljajo komentarje o Rooseveltovem govoru. »Japan Times and Advertiser« pravi v današnjem uvodniku, da si je Roosevelt izbral ta dan kot priliko za napoved nadaljnjega zasužnjenja ameriškega dela. List pravi, da je Roosevelt daleč od tega, da bi Kolumbov dan napravil za proslavo zore novih upov in priložnosti za ameriški narod. Roosevelt je nasprotno dokazal, da je zanj ta dan priložnost, da s svojo diktatorsko močjo izrazi svoj načrt, razbliniti upe ameriškega prebivalstva ter ljudstvo še bolj podjarmiti s svojimi obupnimi ukrepi, stremečimi po počaljšanju njegovega despotizma. V svojem »spomenku ob peči«, seveda Roosevelt ni mogel iti mimo tega, da ne bi prilil svojim za ameriško delovno ljudstvo grenkim besedam sladko kapljo nade s pripombo, češ, da je delovanje osnih sil le »bolj živčna vojna«.

Odpor Argentine in Čila proti washingtonski politiki

Madrid, 14. okt. s. Španski tisk komentira živahno reakcijo Argentine in Čile po zastrašilnem govoru Sumnerja Wellesa in poudarja, da temu niso znana osnovna načela diplomatske korektnosti in da dostojanstva suverenosti in domovinskega čustva ni mogoče z lahkoto upogniti. Listi omenjajo, da je bil Wellesov namen, pridobiti si zavezništvo obeh južnoameriških republik, uspel pa mu je prav nasprotni učinek. Oba naroda sta danes zedinjena v obrambi časti svoje domovine in budno na straži pred nevarnostjo, ki ne izvira od osi. Reakcija Argentine in Čila je lekcija tudi za druge države Južne Amerike, ki so vstopile v vojno ob strani Zedinjenih držav, pa vidijo sedaj, od katere strani jim preti nevarnost.

Santiago, 14. okt. s. Sestal se je ministrski svet, ki je vzel na znanje razloge za odgoditev predsednikovega potovanja v Zedinjene države. V poročilu ki je bilo objavljeno po sestanku, se izjavlja, da so ministri soglasno odobrili ta sklep.

Odločna beseda predsednika čilske republike

Santiago, 14. okt. s. Ob otvoritvi razstave narodne poljedelske družbe je predsednik republike Rios imel govor, v katerem se je dotaknil tudi zunanje in notranje politike. Izjavil je med drugim, da zasleduje Čile na mednarodnem področju iste cilje, ki jih je napovedal že ob začetku svojega poslovanja Dotaknivši se odgoditve svojega potovanja v Zedinjene države, je poudaril, da je bil ta sklep sprejet po znanih incidentih in pa zaradi tega, ker so ti incidenti ustvarili položaj, ki ne dopušča predsedniku čilske republike, da bi uresničil svoje zamisli o vseameriški vzajemnosti v okraju spoštovanja do njegove osebe. Pripomnil je, da bo vedno dostojanstveno izpolnjeval svoje posle, kakor mu jih je zaupal narod, pa naj bodo dogodki kakršni koli. Notranja varnost države je zavarovana po odločnem in trdnem zadržanju. Nihče me ne bo mogel z nobenim pritiskom ali izsiljevanjem prisiliti, da se odrečem pravicam, ki jih ustava daje predsedniku republike. Moja vlada ima povsem točen in določen cilj. Ne bom spremenil svojega zadržanja. Potrjujem svoj sklep, da bom ohranil nacionalni značaj svoje vlade.

Vojna na Kitajskem

Tokio, 14. okt. d. Z nekega japonskega oporišča v kitajski pokrajini Šansi javljajo, da se očiščevanje terena čungkinških obrambnih gnezd uspešno nadaljuje. V nekem odseku so japonske čete pognale v beg čungkinške oddelke. Sovražnik je pustil na bojišču 66 mrtvih, 53 čungkinških vojakov pa so Japonci zajeli. Med plenom, ki je na tem področju padel v japonske roke, je 5 lahkih strojnic, 4 metalci min 280 pušk, 100 ročnih granat in velika količina vsakovrstne druge municije.

Willkie je ogorčen

Lizbona, 14. okt. d. Iz Edmontona v Kanadi javljajo, da je na povratku iz Čungkinga dospel tjakaj posebni Rooseveltov odposlanec Wendell Willkie. Na vprašanja predstavnikov tiska je Willkie odklonil sleherni komentar nad ostrimi kritikami, ki so jih zbudile v Washingtonu njegove izjave o resničnem položaju v Sovjetski zvezi. Willkie je odklonil vsa vprašanja s pripombo, da trenutek ne smatra za primeren, da bi odgovarjal na »impertinentne izjave, podane s strani nekih službenih osebnosti glede njegovega mnenja o Sovjetski zvezi«. Včeraj zjutraj je Willkie z letalom nadaljeval pot v Minneapolis.

Kadar kupuješ, preglej »Jutrove« oglase!

Gospodarstvo

Vsako blago dobi v Nemčiji številko

Nedavno so v Nemčiji uvedli poseben sistem številk za vsak obrat. Iz vrstnega reda številk je razvidna ne samo geografska lega obrata, temveč tudi pripadnost k stroki, velikost obrata itd. Po nalogu nemškega državnega ministra za oboroževanje in municije se uvede sedaj tudi oštevilčenje za posamezne vrste blaga. Ves sistem ima namen, olajšati uradno poslovanje, predvsem pa statistične prijave, naročila itd.

V bodoče bo dobila vsaka vrsta blaga svojo posebno številko, iz katere bo razvidna vrsta, velikost predmeta, surovina, iz katere bo predmet narejen, oblika in različne druge lastnosti. Vsako blago, ki sploh obstoja, bo sistematično uvrščeno po skupinah. Prvi dve številki označujeta najširšo blagovno skupino. Tako označuje število 06 predmete iz lesa. Sploh bodo imele vse vrste blaga, izdelane iz rastlinskih ali živalskih surovin, kot prvo številko število. Izdelki iz železa in jekla so razvrščeni v 10 skupin od 40 do 49. Kovinski izdelki iz raznih kovin in gospodinjski predmeti imajo osnovno število 68. V to skupino spadajo tudi ure. Nadaljnje 3 številke, ki sledijo skupinski številki, označujejo bolj podrobno vrsto dotičnega predmeta. Tako imajo vse vrste ur poleg osnovne številke 68 še dodatne številke 301 do 399. Število 68.362 na primer označuje žepno budilko na sidro s 15 kamni. Nadaljnje dodatne številke se nanašajo na še podrobnejšo označbo. Župna budilka s sidrom in 15 kamni, kompletna, ima število 68.362.0. Sam okrov take ure ima število 68.362.2. Čim bolj je predmet označen v podrobnostih, tem daljše je število. Tako je na primer označen kuhalnik na špirit z enim plamenom, iz litega železa, črno emajliran, z 1 litrom vsebine s številom 68.250.110. Ta sistem omogoča, da so oštevilči 99.999.999 raznih vrst blaga. Verjetno pa ne bo niti polovica tega števila potrebna za označenje vseh vrst predmetov, ki so danes na trgu.

Primer gori označenega kuhalnika na špirit kaže, da se da z enim samim številom, ki vsebuje 8 številk, nedvoumno označiti blago, za čigar označbo je sicer potrebna cela vrsta besed. Kakor napovedujejo, se bo ta sistem označevanja blaga s številkami prav hitro uveljavil ne samo v poslovanju z oblastvi v zvezi z izpolnjevanjem formularjev, temveč tudi v trgovinskem prometu, pri naročilih in obračunavanju, v knjigovodstvu in v statistiki. Predvsem bo uporaba številk pri označevanju blaga olajšala knjiženje in računanje s stroji, zlasti pa uporabo sodobnih kartotek z luknjami. V bodoče bo na podlagi kartotek z luknjami stroj omogočil na enostaven način delo, ki ga danes v zvezi s sortiranjem in izpisovanjem opravlja v velikih obratih cela vrsta ljudi.

Gospodarske vesti

= **Iz italijanske industrije.** Elektrotehnično in rudarsko podjetje »Romianca«, Società per l' Industria Chimica e Mineraria v Torinu poroča v svojem letnem poročilu o uspehih pri proizvodnji nadomestkov za modro galico. V družbenih laboratorijih je uspelo po dolgotrajnih poizkušnjah najti popoln nadomestek za modro galico, pri katerem se ne uporablja baker. Podjetje je za izdelovanje tega nadomestka za modro galico zgradilo nove produkcijske naprave. Pri glavnici, ki je bila lani povišana od 122.5 na 150 milijonov lir je družba zabeležila čisti dobiček 11.5 (prejšnje leto 6.9).

== **Gospodarske vesti iz Hrvatske.** Hrvatska vlada je izdala zakonsko odredbo o spremembi zakona o državni trošarini. Odslej znaša trošarina na vino 8 kun za liter. Občinska trošarina na vino v Zagrebu in Sarajevu ne sme presegati 6 kun, v drugih mestih 4 kune, v ostalih občinah pa 2 kuni. Občinska trošarina na žganje je maksimirana na 30, 20 odnosno 10 kun za hektolitersko stopnjo. — Nadalje je izšla odredba o prijavi in enkratnem obdavčenju tihih rezerv, ki se nanaša na tihe rezerve, ki niso izkajane, niti obdavčene in so obstojale ob koncu poslovnega leta, ki služi za odmero davkov leta 1942. Davek znaša 30% nakar se te tihe rezerve smatrajo kot sestavni del rezervnega zaklada. Takozvane latentne rezerve pa se obdavčijo z enkratnim 24% davkom. — Državni zakladni minister je odredil za denarne zavode obvezni obrazec za sestavljanje letnih bilanc. — S posebno zakonsko odredbo so bile ukinjene davčne, taksne in carinske ugodnosti pri uvozu popolnih industrijskih naprav ali delov. — Z nadaljnjo zakonsko odredbo je ustanovljena kovnica za kovance kot državno podjetje, s sedežem v Zagrebu. Poslovna glavnica tega podjetja znaša 20 milijonov kun. Kovnica bo takoj pričela poslovati. — V smislu dogovora s Španijo je uveden kliringski plačilni promet med Hrvatsko in Španijo. Obračunski tečaj znaša 21.20 pezet za 100 kun, odnosno 47.60 kune za 100 pezet.

== **Racionalizacija v nemški proizvodnji lokomotiv.** Nemški minister za oboroževanje in municijo je izdal že v marcu letošnjega leta ukrepe za dalekosežno racionalizacijo pri proizvodnji železniških lokomotiv. S sodelovanjem strokovnjakov je bilo število tipov za parno lokomotivo zmanjšano od 119 na 12, število tipov za motorno lokomotivo pa od 97 na 5. Največji uspeh pa je nova konstrukcija vojne lokomotive, ki jo danes po enotnem načrtu izdelujejo vse nemške tvornice lokomotiv, in se gradi po skupnem načrtu, ki so ga izdelali strokovnjaki nemških tvornic za lokomotive. Načrti za gradnjo te lokomotive upoštevajo potrebo poenostavljenja, štednje z gradivom in potrebo racionalne proizvodnje. V šestih mesecih so pri gradnji te vrste lokomotiv prištedili 1.2 milijona delavnih ur. Do 1. septembra je uspelo povečati število proizvedenih lokomotiv v nemških tvornicah za 92.5 %, tako da so v septembru tvornice izdelale skoro dvakrat toliko lokomotiv, kakor v marcu. Celotni prihranek na materialu znaša pri eni lokomotivi in tenderju 26.000 kg, prihranek na delu pa 6.000 delovnih ur. Samo pri tenderju znaša prihranek na materialu 12.000 kg. Teža tenderja je znižana od 26 na 18 ton, zato pa lahko prevzame tender 34 kub. m vode namesto dosedanjih 26 in 10 ton premoga, namesto dosedanjih 8.

= **Lov za volframom v Španiji.** Nedavno smo poročali o odkritju novih ležišč volframove in kositrove rude v Španiji in o mrzličnem lovu za volframom, ki se je podobno kakor v sosedni Portugalski razvil tudi v Španiji, kjer je vlada najprej uvedla nekak državni monopol za pridobivanje volframa in kositra, sedaj pa je ukinila ta monopol in uvedla sistem koncesioniranja za izkoriščanje ležišč volframove in kositrove rude, in sicer tako, da se koncesija izdaja samo španskim državljanom, odnosno družbam, v katerih je glavnica izključno v španskih rokah. O lovu za volframom v Španiji sedaj obširno poroča »Frankfurter Zeitung«, ki navaja med drugim, da so bila že pred desetletji znana ležišča volframove rude ob severni špansko-portugalski meji, ki so se izkoriščala predvsem za izdelovanje gorilne žice pri električnih žarnicah. V tej zvezi se je volfram pogosto imenoval tudi tungsten. Pozneje, ko so bila odkrita izdatnejša ležišča v Kitajski, Birmi in Malaji, je pridobivanje volframove rude popustilo. Znova pa je oživelo v sedanji vojni, predvsem zaradi oskrbe Evrope z volframom. Tako je že leta 1940 Španija znova pričela izvažati volframovo rudo in jo je izvozila v tem letu 563 ton v vrednosti 2.1 milijona pezet. Zaradi tihotapstva rude se je naslednje leto izvoz zmanjšal na 156 ton v vrednosti 1.4 milijona pezet. V zadnjih letih je šel največji del izvoza v Italijo, ostanek pa v Nemčijo. V Španiji se pridobiva koncentrat rude, ki vsebuje 56% volframa. Leta 1939 je bilo vsega izdanih 40 rudoslednih pravic za volfram, njih število pa je v zadnjih letih še naraslo na preko 100 Španska vlada je letos ostro nastopila proti tihotapstvu rude preko Portugalske ali preko morja in ti ukrepi so pokazali že lep uspeh. Lani je registrirana proizvodnja znašala v vsem letu 387 ton, letos pa že v prvi polovici leta 420 ton

= **Rekordna vinska letina tudi v Bolgariji.** Poročali smo že o izredno obilni vinski letini, ki jo letos beležijo države srednje in južne Evrope. Madžarski strokovnjaki cenijo, da bo letos madžarski pridelek znašal najmanj 5 milijonov hektolitrov, morda pa tudi 6 do 7 milijonov, medtem ko je bil v zadnjih 10 letih zabeležen največji pridelek 4.5 milijona hektolitrov. V zadnjih dveh letih je bila letina izredno slaba in je znašal pridelek v letu 1940 930.000 hl in v lanskem letu nekaj več kakor 1 milijon hektolitrov, povprečje pa se je v zadnjih desetletjih gibalo od 2 do 4 milijoni hektolitrov. Sedaj poročajo iz Bolgarije, da je tudi bolgarska letina izredno obilna, če ne naravnost rekordna. Uradno cenijo pridelek na 2 in pol milijona hektolitrov. Da bi Bolgarija čim več pridelka spravila v denar v obliki grozdja, je poskrbela za čim večji izvoz grozdja v Nemčijo. Predvideno je, da bo mogoče izvoziti 50.000 ton grozdja. Doslej je bilo odposlanih v Nemčijo že 22.000 ton, deloma s posebnimi vlaki, ki redno vozijo grozdje v Nemčijo, deloma pa z brzimi parniki, ki prevažajo grozdje preko Dunava do Dunaja. Tudi iz Slovaške poročajo o obilni letini. Čeprav ima Slovaška vinograde le v mahjnem delu države na področju 8300 ha, bo letošnji pridelek znašal okrog 200.000 hl, to je skoro 25 hl na hektar. V sosedni Madžarski prav tako cenijo letošnji pridelek na preko 20 hl na hektar, medtem ko je lani znašal povprečni pridelek le nekaj več kakor 4 hl na hektar.

= **Židovski premoženjski davek v Bolgariji.** Po podatkih bolgarskega finančnega ministrstva je bolgarska državna blagajna doslej prejela 1300 milijonov levov iz enkratnega premoženjskega davka Židov, ki je bil uveden z zakonom o zaščiti države. Donos tega davka se bo še povečal za nadaljnjih 600 milijonov na podlagi naknadne ugotovitve židovskega premoženja.

Proizvodnja bencina in olja iz šote

Berlin, 13. okt. d. Iz vseh delov Evrope se zadnji čas množe vesti o izumu novih postopkov in proizvodnih načinov za pridobivanje bencina in olja iz šote. V posameznih deželah so po informacijah iz gospodarskih virov v zadnjem času zelo povečali pridobivanje šote, na kateri je začela rasti posebna industrija za požlahtnjevanje tega sicer malo vrednega goriva. Iz Španije javljajo, da je vlada šoto in na njej temelječe industrije proglasila za »nacionalno važno gospodarsko panogo«, ki ji pritiče posebna državna zaščita in podpora. Proizvodnja šotnega koksa je zadnji čas v vseh evropskih pokrajinah, ki razpolagajo z bogatimi ležišči šote, zelo napredovala in industrija, ki iz šotnega koksa izdeluje mazilna olja in bencin, se je nepričakovano naglo razmahnila. Uspelo je z novo izumljenimi metodami proizvajati iz šotnega katrana visoko kvalitetne motorne bencine, ki se uporabljajo celo v letalstvu. Razen tega daje destilacija šote v koks vrsto osnovnih kemičnih snovi, iz katerih se izdeluje že razni dragocen gradbeni material, ki mnogokje uspešno nadomešča kovine, katere je morala Evropa prej uvažati z drugih celin. V Nemčiji objavljeni statistični podatki kažejo, da je v novo zavojevanih pokrajinah na vzhodu pridobila Nemčija nova velika ležišča šote, ki se samo na Letonskem cenijo na 1.7 milijarde ton. Ker računajo, da se iz 2 do 3 kg šote lahko proizvede 1 kilovatna ura električne energije, predstavlja zgornja številka nazorno ogromen energijski vir, ki ga je Nemčija zajela na vzhodu. Mnogo bogatejše pa je na ležiščih šote ozemlje Sovjetske zveze, ki vsebuje za okroglo 150 milijard ton tega goriva.

Tudi indijski muslimani proti angleškemu gospodstvu

Šanghaj, 12. okt. d. Borbi, ki jo vodi vseindska kongresna stranka za rešitev Indije izpod britanskega gospodstva, se je sedaj pridružila tudi močna skupina indijskih muslimanov. Kakor javljajo iz New Delhija, je predsednik vseindijske muslimanske lige Jinah včeraj v New Delhiju podal izjavo, v kateri zahteva »nacionalno svobodo in neodvisnost Indije z ustanovitvijo neodvisne suverene indijske države«. Predsednik muslimanske lige je v svoji izjavi nadalje naglasil, da so njegovi pristaši trdno odločeni boriti se za dosego tega svojega cilja.

Naši akvaristi

Akvaristi, ki jih v Ljubljani ni majhno število, so veliki ljubitelji in spoznavalci prirode. Pravijo, da jim oskrbovanje ribic odvzame marsikatero skrb in jih tudi doma, v zaprtem stanovanju venomer druži s prirodo. Eden izmed izkušenih akvaristov nam takole opisuje sedanje delo:

Ako premišljamo akvaristi sedanji mesec, dobimo žalostne občutke. Povsod v naravi opazujemo hiranje in umiranje. Noči so postale občutno hladnejše in rumeno in rdeče listje pada z dreves in grmičja.

Tudi v naših akvarijih je nastopilo mrtvilo. Ženitev ribic se je ustavila, izvzemši pri živorodečih, rastline so prenehale rasti, kljub umetnemu ogrevanju vode. Vse to samo zaradi pomanjkanja svetlobe in sonca. Nebo postaja sivo in prav zgodaj se že mrači. To je žalosten in zelo nevaren čas za naše male ljubljenke. Ako so rastline do sedaj zadostno oddajale kisik, ga zdaj oddajajo prav malo. Kakor hitro pa nastopi noč, ga spet same porabijo. Marsikateri akvarist ima zdaj prav gosto zarasel akvarij. Prepričan je, da ribicam ne bo primanjkovalo kisika, dokler nekega jutra ne opazi svojih ljubljenk z odprtim gobčkom mrtvih na dnu akvarija. Zato je zelo važno, da se pregosto zarasli akvarij vsaj delno iztrebi. Pogosto opaziš v pesku kotanje, ki so pokrite z odpadki rastlin in podobnim, včasih celo z gnilimi rastlinami. Voda dobi neprijeten duh. Akvarist se čudi, zakaj visijo ribice na vrhu, kljub dobremu prezračevalcu. Ako je akvarij v takem stanju ne pomaga še tako izvrsten prezračevalec. Ribice bodo pomrle in neizkušeni akvarist ne bo dognal vzroka njihove smrti. Mogoče bo nekoliko bolj izkušen akvarist izjavil, da je to esenska bolezen, katere ni mogoče preprečiti. Kljub temu lahko vse te nedostatke in skrbi z malim trudom odpraviš. November, december in polovica januarja so najbolj kritičen čas, ker je najmanj svetlobe. Zato naj vedo naši manj izkušeni akvaristi naslednje:

Akvarij se morajo skrbno snažiti, predvsem je neobhodno potrebno, da se tedensko enkrat s cevko odstrani vsa nesnaga gnile rastline, ki se nabirajo v kotanjah.

Dvakrat mesečno vzemi: 1/8 vode iz akvarija pa dolij nekaj sveže, nekoliko postane vode. Na sploh odsvetujem gojiti preveliko število ribic v enem akvariju. Glede tega prav pogosto grešijo manj izkušeni akvaristi. Nekateri štedijo pri kurjavi, zato vse ribice, ki jih mislijo prezimiti, namestijo v en sam akvarij.

Začetniki in na žalost tudi že dalj časa delujoči sodijo, da se morajo ribice utrditi, zato opuste vsako ogrevanje vode, ker mislijo, da popolnoma zadostuje toplota v sobi. Taka toplota bi zadostovala mrzlovodnim ribicam. Eksotom pa nikakor ne. Najsi je sobna toplota 18° do 20° voda kljub temu ne doseže te toplote. Ribice obledijo, čepe mirno med rastlinami, kmalu se začenjajo zibati. Ako pravočasno ne ogrejemo vode, dobijo ribja nebesa spet svoj prirastek. Nevednost ali pa štedenje pri kurjavi se kaj kmalu maščuje. Zaradi stalne visoke temperature se ribice venomer ženijo, zato do spomladi močno oslabe, kar povzroča, da postanejo nesposobne za nadaljnjo razmnoževanje.

Nekaj besed glede krme! Komodni ali pa štedljivi akvaristi se malo brigajo za živo hrano. Res je, da je suha hrana enostavnejša in nekoliko cenejša, ne pomislijo pa, da dobijo ribice zaradi suhe hrane prepogosto zaprtje, večina pa celo prav kmalu pogine. Pravi ljubitelj se bo kljub težje dosegljivi živi hrani potrudil in bo svojim ljubljenkam tudi to preskrbel. Prijetno deso seveda to vedno ni. Pozimi moraš večjidel sekati led, preden najdeš primerno hrano. Vsakdo, ki so mu ribice res pri srcu in ki hoče, da se mu zdrave počutijo, jim bo gotovo vsaj enkrat tedensko priskrbel živo hrano. Pozimi, kadar zunaj sneži in burja brije, pa stopimo v klet ali shrambo. Tu je že pripravljen zaboj s kostmi in malo moke. Tam je dovolj žive hrane na izbiro. Če upoštevamo navedena navodila, se ni treba bati zime. Imeli bomo manjšo škodo pa večje upanje in veselje do prihoda novega leta. Ko pride januar, smo že hrib prekoračili. Dnevi se bodo daljšali. Nikakor pa ne moremo preprečiti, da nam ena ali druga ribica ne bi poginila, najsi negujemo akvarij še tako vestno. Zaradi tega pa ne smemo obupati, ker vsako živo bitje ima nekoč svoj konec in umre, ko doseže svojo starost ali pa ga ugonobi bolezen.

Dolenjska prosveta pred stoletji

Kako so se frančiškani naselili v Novem mestu in ustanovili gimnazijo

Novo mesto, 13. oktobra

Najstarejša novomeška cerkvena ustanova je frančiškanski samostan, ki je bil ustanovljen že 20 let pred kapitljem. Čeprav je zgodovina kapitlja mnogo pestrejša in obsežnejša, so vendar novomeški frančiškani od svoje ustanovitve pa do današnjih dni igrali vsaj tako veliko in odločilno vlogo v razvoju Novega mesta kakor kapitelj v kulturnem pogledu pa celo višje. Novomeški frančiškani se namreč niso sami nikoli rinili v ospredje javnega življenja in zato je bilo doslej vse njihovo delo le malo poznano širši javnosti. Pridobili so si za razvoj šolstva na Dolenjskem lepe zasluge, ker so vodili prvo gimnazijo in prvo normalko v Novem mestu.

»Oppidum Marckstatt« brez župnije

7. aprila leta 1365. Je Rudolf IV. povzdignil obzidano naselbino »Oppidum Marckstatt« v mesto in ji podelil mestne pravice. S tem se je pričel razvoj Novega mesta in iz male naselbine na današnjem kapitlju se je hitro razvilo novo ustanovljeno mesto. K razvoju so v glavnem pripomogli tedanji vpadi Turkov, zaradi katerih je postalo mesto zbirališče brambovcev, obenem pa je velno več ljudstva jelo iskati zavetja za trdnimi mestnimi zidovi. Velike žitnice in ogromne shrambe blaga so naredile iz mesta naravno središče vse trgovine južnih dežel in v mestu je zavladalo blagostanje. Kljub temu pa mesto poldrugo stoletje od svoje ustanovitve ni imelo lastne župnije, marveč je spadalo pod mirnopeško faro in je duhovno službo opravljal le kak mirnopeški kaplan, kar seveda izdaleka ni ustrezalo vedno večjim potrebam mesta. Zato so se jeli meščani združevati v bratovščine in vsaka si je skušala oskrbeti lastnega kaplana.

Frančiškani beže pred Turki

Ta prilika se jim je kmalu nulila. Turki so iz Bolgarije, Srbije in Bosne pregnali frančiškane, ki so se naselili blizu Metlike pri Treh farah. Toda leta 1469. so Turki znova udarili čez Kolpo in nad 10.000 »rdečih hudičev« je zavzelo Metliko, jo požgalo, razrušilo in pri tem seveda tudi ni ostal neprizadet frančiškanski samostan pri Treh farah. Frančiškanom ni preostalo nič drugega, ko da so znova vzeli v roké popotno palico in šli iskat varnejšega zavetišča. Hitro so spoznali, da je onstran Gorjancev, v Novem mestu, najvarnejši kraj zanje. Zato so zaprosili Novomeščane, da jih sprejmejo v mesto. Prošnjo sta krepko podprla takratni cesar Friderik IV in papež Pavel II. Novomeščani so radi sprejeli frančiškane. Oglejski patrijarh Andrej je ukazal kostanjeviškemu opatu Tiliju, da uvede frančiškane v Novo mesto.

Nova cerkev in samostan

Na mestu sedanje frančiškanske cerkve je tedaj stala cekvica, posvečena sv. Lenartu, ki je bila sedež bratovščine sv. Petra in sv. Lenarta. To cerkvico je 7. januarja 1470 konstanjeviški opat odkazal frančiškanom in jih tako uvedel v Novo mesto. Seveda se ni bilo poleg že itak majhne cerkvice samostana, zato so obrnili frančiškani najprej vso pozornost gradnji potrebnega poslopja. Na pomoč jim je priskočila vdova hrvatskega bogataša Jana Snopčana iz sloveče rodbine črnopoljskih gospodov, Elizabeta, ki jim je podarila potrebni denar za nakup zemljišča in za zidanje samostana. S tem velikodušnim darilom so kupili frančiškani tri vrte in osem tik cerkve stoječih hiš rokodelcev nakar so zgradili samostansko poslopje, pri čemer je nastal četverokotnik, ki je ohranjen še danes in v čigar središču je samostanski vodnjak, ki so ga izkopali istočasno ob gradnji samostana. Zidanje samostana je bilo končano v dveh letih. Leta 1472. so se frančiškani dokončno preselili v svoj novi dom.

Stroški za gradnjo so bili zelo visoki. Zato je bilo možno zgraditi le skromen samostan, ki je imel 20 sobic, kar je pa tedaj zadostovalo, saj je bilo frančiškanov le osem. Mnogo premajhna pa je bila cerkev. Na cesarjev ukaz je moralo mesto brezplačno odstopiti potrebni prostor za gradnjo nove cerkve. Načrti so bili izgotovljeni že 1472 in še isto leto se je pričelo zidanje. Zaradi premajhnih denarnih sredstev so morali prav kakor kapiteljsko cerkev tudi frančiškani zidati svojo cerkev v preslelkih. Najprej so podrli staro kapelico in na njenem mestu sezidali prezbiterij v gotskem slogu, ki je bil bržkone izdelan po istih načrtih kakor kapiteljski, le da je ostal brez kripte. Sličnost obeh prezbiterijev pa dopušča tudi možnost, da je frančiškansko in kapiteljsko cerkev zidal isti stavbenik.

Veliki požari v Novem mestu

Stalni turški napadi in z njimi v zvezi padec blagostanja v mestu pa so še pred dovršitvijo prekinili zidanje cerkve. To je imelo za posledico, da so ob nadaljevanju zidave prizidali gotskemu prezbiteriju ladjo v renesančnem slogu, ker se je namreč baš tedaj temeljito spremenil okus stavbenikov, ki so prenehali z gotiko. Kdaj pa je bila frančiškanska cerkev dokončana, pa ni znano. Je samo ugotovljeno, da je bila cerkev l. 1576. ob velikem požaru, ki je domala upepelil vse mesto, že dozidana. Da je tedaj požar cerkvi prizanesel, se razbere iz dejstva, da so leta 1601. naprosili frančiškani mestne očete za brezplačni les iz mestnih host zgolj za popravilo cerkvene strehe. Če bi bila cerkev leta 1576. pogorela, brez dvoma ne bi bilo potrebno tako hitro spet popravljati cerkev.

Tudi veliki požar 1605, ko je zgorelo v mestu nad 60 hiš, je prizanesel cerkvi in samostanu. Toliko hujša nesreča pa je zadela cerkev in samostan leta 1664., ko je požar mesto že drugič popolnoma upepelil. Tokrat je popolnoma pogorela cerkev in ker se je vdrl leseni strop, so ostale od cerkve le gole stene. S cerkvijo pa je pogorela tudi vsa oprema, mnogo dragocenih starinskih predmeov, slik in kipov in zelo poškodovan je bil tudi samostan.

Takoj po tej nesreči so pričeli frančiškani zidati in obnavljati cerkev, kateri so tudi prizidali današnji stolp in ji dali novo pročelje. Leta 1687. so bile že tudi zgrajene nove orglje. Meščan Lenart Mellar je dal 1674 sezidati kapelico sv. Antona. Do leta 1886. je bil samostan dokaj povečan. Leta 1692. je dal impolski graščak Breckerfeld sezidati škapulirsko kapelo. Sicer pa je bil samostan prvič povečan že med leti od 1586 do 1599, ko je bil zgrajen trakt proti Krki. Leta 1694. pa je bil dozidan še oni del, v katerem so velika vozna vrata.

V začetku 18. stoleja se je število frančiškanov v Novem mestu zaradi filozofskega študija zelo povečalo in zategadelj so leta 1723. pristopili k izdatnemu povečanju samostana. To leto je bil dozidan del, ki je dobil ime »professorium« in sta v njem dobila varno zavetje tudi samostanska knjižnica in samostanski arhiv. Čez osem let je bil postavljen na poti od samostana do Grma križev pot, ki se je končaval v lepi kapelici Božjega groba na Grmu. Les za križev pot in vsa slikarska dela je plačal Siegfried Gallenberg. Vendar so zaradi stalnih neprilik, ki jih je zlasti pozimi povzročalo izvrševanje pobožnosti križevega pota na dolgi poti na prostem, že leta 1735. prenesli križev pot v cerkev in na Grmu je ostala le še kapelica Božjega groba, ki stoji še danes.

Zadnjikrat pa so frančiškansko cerkev preuredili leta 1862., ko je bilo prenarejeno cerkveno pročelje, cerkev sama pa znotraj zelo olepšana. Naposled sta leta 1868. frater Procop Galdner in posestnik Chefarini napravila za cerkev krasne nove slike.

V dobi reformacije so frančiškani popolnoma obubožali

Nastop lutrovstva, katerega eden glavnih strebrov na Dolenjskem je bil šentjernejski župnik Primož Trubar, je pomenil za novomeške frančiškane skoraj popolno propast. Vsi boljši in imovitejši sloji so pristopali v luteransko cerkev in že leta 1548. je vladalo v Novem mestu med lutirani in katoliki tolikšno sovraštvo, da že ni bilo več varno pridigovati. Tega leta je padla tudi prva žrtev takratnega kulturnega boja. Znani pridigar P. Joannes de Hungaria je bil namreč od luteranov napaden in tako hudo poškodovan, da je podlegel ter je bil kot mučenik svečano pokopan v frančiškanski cerkvi. Najhujšo škodo je nova vera prizadejala frančiškanom v gmotnem pogledu. Ker so, kakor rečeno, vsi imovitejši meščani prestopili v luteransko vero, so odpadli s tem samostanu skoraj vsi glavni dohodki in tako je prišel samostan čisto na beraško palico, da je moral leta 1593. kostanjeviškemu opatu zastaviti za nevrnjeno posojilo celó nekaj samostanske zlatnine. Leta 1646. se je pričel podirati glavni oltar in frančiškani so bili primorani pobirati za obnovo prispevke po vsej deželi. Vendar pa so zbrali tako malenkostno vsoto, da sta jim morala priskočiti na pomoč prošt in neki dobrotnik, ker bi sicer ostala cerkev brez glavnega oltarja. Sredi 17. stoletja je frančiškanom predla že tako trda, da je padlo njih število na osem, torej na prav toliko, kolikor jih je bilo ob ustanovitvi mesta. Kljub vsej revščini so frančiškani opravljali duhovniško službo in dolžnosti, kar je potrjeno v kapiteljskem in mestnem arhivu.

Zasluga za dolenjsko prosveto

Odločilno so stopili frančiškani v zgodovino Novega mesta leta 1744. Tega leta je namreč deželni vicedom grof Orzoni naprosil Novomeščane, naj zaprosijo cesarico Marijo Terezijo za ustanovitev mestne gimnazije, katere vodstvo naj bi prevzeli frančiškani. Ta namig je bil z največjem navdušenjem sprejet, saj na Dolenjskem tedaj še ni bilo nobene srednje šole in so bila mladini zaprta še vsa pota do višje izobrazbe. Marija Terezija je prošnji ugodila, toda le pod pogojem, da meščani sami plačajo frančiškanom vse stroške. To pa spet ni šlo v glavo meščanom, ki bi bili gimnazijo seveda prav radi imeli, plačali pa nič. Šele po dveh letih je prišlo po dolgih pogajanjih do pogodbe med mestom in frančiškani. Meščani so se zavezali, da bodo sezidali v bližini samostana gimnazijsko poslopje, ki bo zvezano s cerkvenim korom s posebnim pokritim hodnikom in da bodo letno plačevali samostanu 300 goldinarjev in telensko po 12 funtov mesa. Frančiškani pa so se zavezali, da bodo vodili pouk v šestrazredni gimnaziji. Po podpisu pogodbe se je 3. novembra 1746. pričel s svečano službo božjo pouk na novi gimnaziji, ki je ostal nato še dolga leta pod skrbnim vodstvom oo. frančiškanov.

Svoje kulturno poslanstvo so novomeški frančiškani še povečali leta 1778., ko so na poziv Marije Terezije ustanovili v Novem mestu trirazredno normalno šolo, kjer so pouk tudi prevzeli na svoja ramena ter dali šoli potrebne učne prostore. Vodstvo in nadzorstvo šole so imeli frančiškani vse do leta 1809., ko je s prihodom Francozov na Kranjsko prešlo nadzorstvo nad šolami na mestne očete, oziroma na župana.

Drobne zanimivosti

Težave v Hollywoodu. Švedski dopisniki poročajo obširneje o sedanjem življenju v filmskem paradižu Hollywoodu. Dopisi pripovedujejo, da je veličina ondotne elegance v zatonu. Bila je nekoč doba, ko so filmski magnati lahko ustvarjali velike filme, ne da bi se menili za stroške. Zdaj pa je treba računati z vsako stotinko. Primanjkuje lesa, kovin, barv, obleke, svetilk in šminke. Količina vsega tega blaga je omejena. Zlasti morajo šteditis surovimi filmi. Za Hollywoodo je pa najbolj pereče vprašanje to, da vedno bolj primanjkuje filmskih tehnikov, fotografov in kemikov. Počasi se je poslabšala kakovost filmov. Splošna sodba je, da stopa filmska industrija v Hollywoodu v resno krizo, ki pa se bo prav čutila šele prihodnje leto.

Roma: La celebrazione delle leva Fascista — Il Duce decora i legionari del Battaglioni »M« — Iz Rima: Proslavitev Fašističnega nabora — Duce izroča odlikovanja legionarjem bataljonov »M«

Kulturni pregled

Srečanje z „Desetim bratom“

Srečanje s starimi domačimi deli je podobno srečanju z na pol pozabljenimi znanci. »Lepo, da ste še tule« jim pravimo. »Toliko časa se nismo videli, da bi se bili kmalu pozabili. Da leta teko. Precej ste se spremenili in tudi mi smo postali drugačni.« — Zares, tudi naša sprejemljivost je danes drugačna, kakor je bila tiste čase. Kolektiv prav tako kakor posameznik zbira svoja življenjska izkustva. Zadeve, ki so se mu zdele nekoč zelo blizu, so se kar neopazno pomaknile daleč na obod. In igre, kakor je dramatizacija Jurčičevega romana »Deseti brat«, so ustrezale ne le potrebam širšega občinstva, marveč tudi nekdanji še večji slabokrvnosti slovenske dramatike, kakor je današnja.

Torkova premiera »Desetega brata« ni mogla biti v ničemer kaj drugega kakor srečanje s starim, nekoč ljubim, a zdaj že domala pozabljenim znancem Jurčičevo delo je otipljiv slovstveni cottizem, cepljen na preprosto in prav v tej preprostosti ljubko in ljubo slovensko mladiko. Rodbinske skrivnosti dr Kavesa-Piškava in nesrečna usoda desetega brata Martinka Spaka so ena izmed mnogih inačic konvencionalnega motiva evropskih romanopiscev v prvi polovici 19. stoletja in nas dandanes prav tako malo ogrevajo kakor nas more zagrabiti konflikt grajskega učitelja Lovra Kvasa z Marijanom zaradi lepega, malce sentimentalnega grajskega dekleta Manice. Vse to je idila drugačnih časov, nujno združena s tisto »douceur de vivre« ki ne pozna ne vratolomnih sprememb ne apokaliptičnih prividov, kakor ne pozna heroičnih naporov in neskončnega števila tragičnih usod. Vrednost prvega slovenskega pripovednega teksta večjega obsega ni v dejanju Walter Scottove bire, marveč v miljejskem slikanju, v krajinskem okviru, v domačem ozračju Jurčičevega romana, v tistih nekaj osebah, ki so nedvomno zrasle — kakor predvsem Krjavelj — iz dolenjskega okolja, ter slednjič v slogu in jeziku dela, čigar beseda nam danes s svojim že malce patiniranim značajem šušti kakor raševina pred sodobnim svileno elegantnim cankarjanskim slogom. Zaradi tega ne more več biti smisel dramatizacije v tem, da čimbolj izloč in dramatsko obdela ozadje rodbinske usode Martina Spaka in druge podobne dogodke, marveč da prenese težišče igre v njeno atmosfero, v odrski prikaz idiličnega življenjskega okolja, v katerem se odigravajo dogodki, ter da daje kar moči aginati originalnim osebam, zbranim predvsem okrog oštarije pod gradom: tu je naš pristni element, tu pravo Jurčičevo dolenjsko ozračje.

Pisec teh vrstic ni videl Govekarjeve dramatizacije in ostalih poizkusov (»Deseti brat«, »Lepa Vida« in motiv Veronike Deseniške so, zdi se, največ mikali naše dramatike). Mislim, da je prva dramatizacija izvršila za svoje čase veliko nalogo, predvsem zbog prijemljivih igralskih možnosti, ki so jih nudile vloge Spaka. Dolefa, Krjavlja i. dr. Dramatizacijo Pavla Golie smo videli tokrat v nekoliko izpopolnjeni prireditvi; nastala je v očitni težnji, da prinese na oder kar največ vsebine in pristnega ozračja Jurčičevega romana, vendar je snov tako narasla, da je ni lahko odrsko obvladati. Delo je sestavljeno iz šestnajstih slik in njih menjava zahteva mnogo režiserske spretnosti, če hočemo, da to, kar je spstavljeno, ne nudi vtisa, kakor da je napbito. Ta ali oni vtis je odločilen za učinek dela, in prav pri dramatizacijah epične celote, ki je močno znana, je vtis razbitja zelo blizu gledalčevemu čustvu in pojmovanju.

Režija prof. O. Šesta je upoštevala sodobne poglede na dramatizacijo epičnih del. V živem spominu mi je ostala hudožestveniška uprizoritev romana Dostojevskega, pri čemer je takisto lektor vezal med seboj posamezne prizore. Prof. O. Šest je v »Desetem bratu« šel dalje in je dal ozadju odrskega prostora neneralni značaj, medtem ko je oba kota sprednjega prostora opremil s podobo književnice in na levici namestil lektorico (go. Kraljevo). Med branjem veznih odlomkov iz romana je prizorišče zakrivala razsvetljena, silno povečana reprodukcija platnic Jurčičevih zbranih spisov starejše izdaje s pisateljevo podobo. Tako je bil naznačen vtis, da prav za prav prisostvujemo branju in odrskemu oživljanju Jurčičevega romana; vsako sliko je uvedlo nekaj akordov na klavirju, skušajoč vplivati na naše nastrojenje. Ko se je dvignila zavesa z ilustracijo Jurčičeve knjige, smo videli pokrajino ali interier naslikano in včlenjeno na oder v podobi lista iz albuma. Tako naj bi se povečalo občutje, da tu obračamo strani stare knjige ali albuma, ki sta nam ostala iz nekdanjih časov, od naših prednikov; obračamo jih in doživljamo podobe njihovega srečnega in nesrečnega življenja, vizijo sveta, ki je danes že na pol neresničen, topel kakor idila, sveta! kakor legenda.

Vsekako ima taka režija svoje prednosti, predvsem seveda tehnične, kar je spričo tolikih slik posebno važno, vendar ima tudi nedostatke. Eden prvih je v tem, da se dejanje še bolj razbije; naivna, a potrebna iluzija, da doživljamo na odru kos življenjske resničnosti, se oslabi s poudarkom knjižnega in albumskega stila igre. Take dramatizacije, kakor je sedanja odrska predelava »Desetega brata«, so nedvomno trda naloga, ki zavzema vsa režiserjeva sredstva, a njih učinek vendarle ne more biti sorazmeren trudu in sredstvom. Najbolj učinkovito je vedno le tisto delo, ki je iz enega samega kova: iz dramatskega. Dramatiziran roman je vzlic nekaterim uspelim poskusom neke vrste slovstveni polutan: ne tič ne miš. Ni več roman, a ni še drama v polnem pomenu besede: dialogiziran poskus, odrska ilustracija. Če pa upoštevamo relativno vrednost dramatizacije na sploh, moramo priznati, da je režiser »Desetega brata« zastavil zanj svojo veliko izkušenost in tankočutni okus.

Delo je seveda zaposlilo veliko število igralskih sodelavcev. Iz množice oseb, ki dobivajo šele v romanu svoje pravo življenjsko okolje, se izdvaja predvsem nekaj slovečih Jurčičevih originalov: deseti brat Milana Skrbinška, stric Dolef Frana Lipaha in Krjavelj Janeza Cesarja. Milan Skrbinšek je praznoval s svojim Spakom nekak gledališki jubilej in je bil za vlogo, v kateri je nastopil že v začetku svoje tako uspešne in za naše gledališče zaslužne igralske poti, nagrajen s presrčnim aplavzom in spominskim šopkom. Bila je to komaj opazna epizoda v velikem času, ki ima svoje težišče v množestvenem dogajanju, ne v osebnih spominh, vzlic temu je učinkovala presrčno. Spomnili smo se za trenutek, kaj vse nam je že dal ta sposobni igralec velikega stila in smo si zaželeli, da bi nam še dolgo dajal iz polnega. Odveč bi bilo na dolgo poudarjati odrsko izdelanost in življenjski dih Skrbinškovega desetega brata. Cesarjev Krjavelj — no, takega nam lahko danes daje samo Cesar s svojo figuro, s svojim zdravim instinkttom za kmečko originalnost in s pristno dolenjščino. Lipahov Dolef je tak, kakor smo ga imeli v spominu iz romana: dobrodušen pijanček, v dolenjskih krčmah zgubljena eksistenca, vendar še vedno grajski človek. — V Lovra Kvasa, ki ga igra umerjeno in prikupno L. Drenovec, je položil Jurčič kos samega sebe in ga zvezal z grajsko Manico, idealno podobo tedanje svoje Lavre. Manica, ki ji je dala Levarjeva prostodušnost in osrečujočo ljubkost nekdanjih deklet, in Lovro tvorita s svojo ljubezensko zgodbo konvencionalno ljubavno spletko romana in njegove dramatizacije in tudi v najboljši interpretaciji ne moreta dati več, kakor imata v svoji dramatski slabokrvnosti. Seveda je tu potreben trikot in le-tega predstavlja sin skrivnostnega doktorja Piškava Marijan, ki ga igra Verdonik. Potlej so tu še graščak (Bratina) in gospa graščakinja (Gabrijelčičeva), dalje doktor Kaves (Peček) in mali Balček — vendar so vse te figure v dramatizaciji epizodne in nevažne. Prizor v gostilni, kjer možujejo Matevžek (Kosič), Krjavelj in drugi, ali prizor z ženitovanjem pri Krivcu, dalje prizor, ko deseti brat zakoplje denar, da ga lahko Dražarjev France (Raztresen) odkoplje kot zaklad in si vzame svojo Francko (Sancinova), končno prizor, da Spak odkriva na smrtni postelji Kvasu svojo in njegovo rodbinsko skrivnost — to prilično odtehta grajsko narejenost. Le-ta kontrastira tudi v romanu s pristno dolenjskim kmečkim svetom, iz katerega je Jurčič potekel in ki ga je poznal do skritih korenin njegovega bitja in žitja. Koliko tega sveta je dihnilo v nas, koliko domačnosti je zavelo iz »Desetega brata«, tolik je bil — če smo odkriti — tudi učinek teh mnogih, po malem že utrujajoče se vrstečih slik. Ga. Kraljeva jih veže z dobrim in jasnim branjem.

Kdaj so upravičene nove glasbene smeri?

Prejeli smo naslednji sestavek in ga priobčujemo kot prispevek k osvetlitvi nekaterih splošnih vprašanj našega glasbenega življenja. Članek je zanimiv, ker izraža mnenje iz generacije najmlajših glasbenikov.

Kot slušatelj kompozicije na naši Glasbeni akademiji in letošnji nagrajenec »Lajovčeve nagrade« si lastim nekoliko pra-

Kronika

• **Generalni polkovnik Grassi obiskuje vojna pokopališča v bivši Avstriji.** V soboto je italijanski generalni polkovnik Eksc. Grassi obiskal državnega namestnika in gauleiterja dr. Juryja na Dunaju. Eksc. Grassi je v spremstvu tanega svetnika Horniga in oskrbnikov grobov obiskal vojaška pokopališča na Dunaju, ter na Nižjem in Gornjem Avstrijskem. Zelo je pohvalil nemška vojaška pokopališča, kjer so dobro oskrbovani tudi grobovi tujih vojakov.

• **Na vzhodni fronti je padel** junaški italijanski poročevalec Vellani Dionisi. Bil je docelien odseku, ki ga držijo madžarske čete Vellani Dionisi je bil namreč že dolgo velik prijatelj Madžarov, zato se ga madžarski listi toplo spominjajo v svojih osmrtnicah. Daljši spominski članek je pokojnemu publicistu posvetil tudi milanski dnevnik »Corriere della Sera«.

• **Smrt odlikovanca s krvnim redom.** Na vzhodni fronti je padel podčastnik Karel Zadina, ki je bil odlikovan s krvnim redom. Doma je bil z Dunaja, kjer se je pred priključkom Avstrije boril za narodni socializem in je bil dalje časa v ječi. Vodil je večji oddelek SA.

• **Nagla smrt župnika Ivana Lovšina.** V Planini pri Rakeku je v ponedeljek zvečer umrl nagle smrti zadet od srčne kapi g. Ivan Lovšin, ki je bil v tem kraju polnih 27 let župnik. Po rodu je bil iz Ribnice na Dolenjskem, kjer se je rodil 1883, za mašnika pa je bil posvečen 1906. Služboval je kot kaplan v Gorjah pri Bledu, v Trnovem na Notranjskem in v Moravčah, kot župni upravitelj pa na Sveti gori pri Litiji, odkoder je prišel 1. maja 1915. v Planino. Pogreb bo danes dopoldne.

• **»Sinja divizija« leto dni na vzhodni fronti.** Madridski dnevnik »Arriba« je te dni posvetil svojo številko obletnici prvih borb »sinje divizije« na vzhodu. Objavljenih je več člankov in slik, med njimi velika podoba poveljnika španske legije generala Munoza Grande. Generalni podtajnik španske Falange Manuel Mora Figueroa, ki se je udeležil zimske vojne na vzhodu in je pripadal štabu španskega generala, opisuje navdušenje, ki je vladalo ob dnevu nemške vojne napovedi Rusiji v španskih mestih.

• **Šahovski turnir za prvenstvo Generalnega guvernementa.** V nedeljo se je začel v Varšavi tretji šahovski mojstrski turnir za prvenstvo Generalnega guvernementa. Žreb je določil naslednji vrstni red: 1. Zollner, 2. Bogoljubov, 3. Kieninger, 4. Röpstorff, 5. Junge, 6. dr. Weil, 7. Keller, 8. Saemisch, 9. Kunerth, 10. Loose, 11. Brinckmann, 12. dr. Aljehin. V prvi rundi je dobil Bogoljubov proti Brinckmannu, Loose je izgubil proti Kieningerju, partiji Saemisch-Junge in Weil-Keller pa sta ostali neodločeni. Dr. Aljehin še ni prispel na turnir in je Zollner prvi dan počival. Igra med Röpstorffom in Kunerthom je bila prekinjena.

• **Nemška odprava na sveti gori Atosu.** V modroslovno-zgodovinskem oddelku bavarske Akademije znanosti je predaval vseučiliški profesor dr. Franc Dölger o letošnji odpravi na Atos, ki jo je sam vodil. Težko dostopni samostani, ki so se kljub zobovju časa razmeroma še dobro ohranili, hranijo dragocene cerkvene stavbe, slike, drobne umetnine, rokopise, še zlasti pa grške in staroslovenske listine iz srednjega veka, da enakega števila ni nikjer drugod. Vsi ti predmeti so znanstvenikom večji del še neznani. Nemška odprava v 18 samostanih na Atosu je napravila 1700 fotografskih posnetkov in sestavila 400 znanstvenih opisov. Zlasti obilen plen je nabrala pri listinah, ki so važen vir srednjeveške zgodovine, kar bo izkoriščeno za obsežni korpus grških listin.

• **Pričetek kurjave.** V kratkem bo objavljena naredba Visokega komisariata, s katero bo za zimsko dobo urejeno ogrevanje prostorov in ostale zadeve kurjave, ki so s tem v zvezi. Dotlej pa opozarja pokrajinski svet korporacij upravitelje naprav za centralne kurjave, ki obstojajo pri javnih oblastvih, uradih, zavodih, gostinskih obratih, hotelih in privatnih poslopjih, da **ne smejo**, ako ne bodo objavljene drugačne odredbe, pričeti z ogrevanjem poslovnih prostorov in stanovanj pred 1. novembrom 1942

• **Trgovanje z umetninami** je v sedanji vojni marsikod zelo živahno, zlasti pa poročajo iz Grčije, da se je ta vrsta trgovine razvila kakor še nikoli. Slike, ki so se pred vojno dobile za 10.000 do 50.000 drahem, so se zdaj povzpele kar na 300.000 do 800.000 drahem, posamezna dela znamenitih umetnikov pa so še dražja. Slike umetnikov Germenisa in Germalisa so prve presegle ceno milijon drahem, vendar so jih kmalu posekale slike slovečega grškega pomorskega slikarja Volonakisa. Njegova slika, ki predstavlja požar turške admiralske ladje, je dosegla presenetljivo vsoto 15 milijonov drahem. Neka Litrasova slika je dosegla 10 milijonov drahem, neka Jakovilesova pa 8 milijonov. Tudi slike drugih mojstrov se dobro prodajo. Tako je bila neka majhna slika francoskega slikarja Bertierija prodana za 6 milijonov drahem, neka še manjša Korotova umetnina pa je dosegla dosedanji rekord — 25 milijonov drahem.

• **Jezikovni tečaji — dnevni in večerni — za italijanščino, nemščino, francoščino itd. v središču mesta na Kongresnem trgu št. 2 pri** oblastveno priznanem »Trgovskem učnem zavodu« pričnó s poukom v četrtek 15. oktobra. Začetni, nadaljevalni in konverzacijski tečaji, ki trajajo 3—4 mesece. Sodobna najuspešnejša in lahko umljiva učna metoda; uspeh je zajamčen! Znanje modernih jezikov je potrebno vsakomur, ki se želi uveljaviti v svojem poklicu. Učnina zmerna. Vpisovanje dnevno dopoldne, popoldne in zvečer do pol 8. ure. Vsi tečaji tukajšnjega zavoda so odobreni od pristojne šolske oblasti glasom potrjenega pravilnika. Zahtevajte nove brezplačne prospekte v pisarni ravnateljstva.

• **Vpisovanje se redno nadaljuje za Enoletni trgovski tečaj s pravico javnosti na trgovskem učilišču »Christofov učni zavod«,** Domobranska 15. Prijave se sprejemajo dnevno dopoldne in popoldne v pisarni ravnateljstva. Dijaki(-inje) uživajo enake pravice kot na drž. šolah, ker ima zavod pravico javnosti. Informacije in brezplačni prospekti na razpolago. Pouk prične 15. oktobra.

• **Strojepisni tečaji — dnevni in večerni — na trgovskem učilišču »Christofov učni zavod«, Ljubljana, Domobranska 15.** se prično 15. oktobra. Vpisovanje dnevno dopoldne, popoldne in zvečer. Posebni oddelki tudi za dijake(-inje). Učnina zmerna, vsakomur dostopna. Znanje stenografije in strojepisja je dandanes pomembne važnosti za vse poklice v raznovrstnih strokah. — Posebni stenografski tečaji. Podrobne informacije in nove brezplačne prospekte s slikami dobite v pisarni ravnateljstva. Dnevi in učne ure po želji obiskovalcev.

IZ LJUBLJANE

u— **Še nadalje imamo lepe jesenske dni.** Jutro je bilo v torek spet nekoliko hladnejše kakor običajno, živo srebro je zabeležilo komaj 4,2° C. Popoldne pa je spet prigrevalo sonce, nebo je bilo jasno in živo srebro je doseglo 16.2. Tudi noč je bila jasna in davi je živo srebro beležilo 6.6° C. Sonce je že zgodaj posijalo. — Po letošnjem sušnem in lepem vremenu ugibajo vremenoslovci, kakšna bo letošnja zima. V nemških listih čitamo: Evropa ima za seboj tri zaporedne zelo mrzle zime. To je že nekaj. Ali se bo to nadaljevalo? Že res, da je na Švedskem že sredi avgusta bilo nekaj izredno mrzlih noči. Toda na drugi strani nam govori življenjska izkušnja, da od leta 1803. do 1805. ni bilo več treh ali celo štirih zaporednih ostrih zim. Torej je precej verjetno, da bomo letos imeli normalno zimo. Leta 1934. smo imeli kar neverjetno toplo zimo. Odtlej pa so povprečne temperature padale leto za letom. Sedem let tako. Ljudska vera in modrost torej rada računa s sedmico. Po takem utegne torej slediti sedem milih zim. Zaradi tega se pač niti premogarji ne bi hudovali. Vremenoslovci k vsemu temu ugotavljajo suho: mrzle zime nastajajo s tem, da se področje nizkega tlaka, ki se pozimi razteza čez severno Skandinavijo, potegne bolj proti jugu, torej preko Srednje Evrope in še globlje doli na jug. To se je dogajalo zadnjih sedem let. Zato se je tako nenadno spremenilo področje nizkega tlaka.

u— **Spored orgelskega koncerta,** ki ga bo izvajal v ponedeljek dne 19. t. m. ob pol 7. uri v ljubljanski stolnici znameniti mojster na orglah Ulisse Matthey, ima dva dela. V prvem delu so zastopani predvsem stari italijanski mojstri, skladatelji za orgle, in sicer: Frescobaldi, Fiocco, Corelli, Pasquini, njihovo vrsto pa zaključita Walther ter znameniti, nedosežni Bach. Drugi del koncerta se začne s Händlom, sledi Premrl, dalje Bossi in koncert zaključi Cesar Franck. Spored je za Ljubljano skoro popolnoma nov. Mojster pa je tako znamenit, kakor smo jih še malo slišali v naši sredini, zato opozarjamo na koncert, za katerega je predprodaja vstopnic v knjigarni Glasbene Matice.

u— **Jesenska dela na vrtu lahko letos opravljajo Ljubljančani ob najugodnejšem vremenu. V oktobru seje pameten vrtnar na prazne grede zadnjo zimsko solato in špinačo. Zelje, ohrovt, karfijola, zimska endivija in zelena so še v rasti,. zato naj ostanejo na gredah čim dlje. Čim kasneje te vrtnine poberemo, tem bolje bodo potrpele v shrambah in zakopih. V drugi polovici oktobra vlagamo v zakope, v stavke, kleti in zaprte grede ohrovt, endivijo, peso, korenje, zeleno itd. Če popari paradižnike slana, rastline populimo in jih obesimo na zaveten kraj, kjer ne zmrzuje, da plodovi dozore. Ne pozabimo zbirati razna semena za prihodnje leto.**

u— **Večerni trgovski tečaji — v središču mesta na Kongresnem trgu št. 2 — pri oblastveno priznanem »Trgovskem učnem zavodu« prične s poukom v četrtek 15. oktobra.** Vpisovanje dnevno dopoldne, popoldne in zvečer do pol 8. ure. Učni predmeti: knjigovodstvo, korespondenca, nauk o trgovinstvu in menicah, trgovsko računstvo, italijanščina, stenografija, strojepisje. Dovoljen je tudi obisk posameznih predmetov. Šolnina zmerna! Večerne učne ure so za vsakogar prikladne. Za svojo bodočnost in svoj sedanji položaj dobro preskrbite, ako obiskujete tečaj, ki Vam nudi ceneno in splošno pisarniško izobrazbo v raznovrstnih poklicih. Večerni trgovski tečaj je odobren od šolskih oblasti glasom potrjenega pravilnika. Novi prospekti brezplačno na razpolago v pisarni ravnateljstva.

u— **Ker so se šole začele,** opozarjamo starše, ki žele, da se njih otroci uče ob stalnem nadzorstvu (priprava, razlaga, izpraševanje, poprava domačih nalog itd.), naj se javijo na **Mestnem trgu 17-I.** To velja tudi za tiste, katerih otroci ne morejo iz kakršnihkoli vzrokov redno obiskovati pouka. Poučujemo dijake(-inje) **srednjih, strokovnih in ljudskih šol** vsak dan 2 uri vse šolsko leto. Važno je tudi za dijake, **ki se vozijo,** za katere imamo vsak dan posebne ure, da se uče na toplem, dokler čakajo na vlak. Prijavljanje dnevno od 8. do 12. in 14. do 16. **Korepetitorij, Mestni trg 17-I.** — Pripravljamo tudi za privatne izpite.

u— **Višji trgovski tečaj za ekonomsko-komercialno izobrazbo na trgovskem učilišču »Christofov učni zavod«, Ljubljana, Domobranska 15.** Vpisovanje se vrši dnevno dopoldne in popoldne v pisarni ravnateljstva. Pogoji za sprejem: višja šolska prezzobrazba. Redni slušatelji(-ce) uživajo enake pravice kot na drž. šolah, ker ima zavod pravico javnosti. Predavanja se prično 15. oktobra. Informacije in brezplačni prospekti na razpolago pri vodstvu.

u— **Kdor ni navedel trgovca s kurivom** ali je navedel mestni preskrbovalni urad v svoji prijavi za drva, naj pride od ponedeljka 19. t. m. dalje od 8. do 12. ure na mestno pristavo, kjer bo dobil nakazilo za drva.

u— **Na strokovno obrtno nadaljevalni šoli za mehansko in tehnično obrt** v Ljubljani se bo pričelo z rednim poukom v četrtek dne 15. oktobra 1942 ob 14.45 popoldne v prostorih II. deške meščanske šole za Bežigradom. Na ta dan naj pridejo v šolo učenci vseh treh razredov.

u— **Nesreče.** Med ponesrečenci, ki so jih sprejeli zadnje dni v ljubljanski splošni bolnišnici, je spet nekaj mladine. Z drevesa je padel 5letni sin delavke Franc Kozameršek in si zlomil desno nogo. Pri palcu z voza se je potolkel po desni nogi 6-letni posestnikov sin Boris Teropčič z Rudnika. 3letna Breda Slemenškova, hčerka delavke iz Ljubljane, si je pri padcu zlomila levico. Po glavi se je potolkel 13letni sin delavca Edvard Črnoga, ko je padel z lestve. Pes je po obeh rokah ogrizel 42letno poljsko delavko Cilko Sumečnikovo z Iga. Zasebnica Ana Sitarjeva iz Ljubljane je padla in si zlomila desnico. V levico se je vsekal 50letni krojač Josip Legiša iz Ljubljane. Popadljiv pes je ugriznil v desno nogo 68letno hišarico, Jero Šprajčevo iz Žužemberka.

u— **Zmleta krma za male živali.** Zadružni mlin, ki sta ga nabavili Splošna železničarska gospodarska zadruga in društvo Mali gospodar v Ljubljani za mletje najrazličnejših krmil v visokovredna močna krmila, je že nekaj časa v obratu. V mlinu meljejo kosti, zdaj pa je na vrsti tudi detelja, žir in razna druga krma ter odpadki, ki se lahko z mletjem pretvorijo v najboljšo živalsko hrano. V društveni pisarni na Gallusovem nabrežju je vedno prav živahno. Člani obeh ustanov prinašajo kosti in prevzemajo zmleto kostno moko. Kdor pa ima 10 ali več kilogramov kosti, jih mora sam dostaviti v obratovalnico mlina v Podmilščakovi ulici 11. V mletje se prevzemajo le kosti, ki so dobro presušene, očiščene in odbrane. Najboljše kosti za mletje so sklepne kosti. Manjvredne so cevaste in najslabše lopatice in drobne koščice. Člani obeh ustanov lahko dajo kosti v mletje tako, da plačajo stroške mletja v denarju ali v naravi, torej s kostno moko. V takem primeru dobijo vrnjene nekaj kostne moke manj, nego se je je namlelo. Žegoza odkupuje želod, kostanj in deteljo po najvišji dnevni ceni, prav tako tudi jajčne lupine in polže hišice, oboje pa mora biti dobro očiščeno in suho. Gradivo se oddaja prav tako v pisarni na Gallusovem nabrežju. Tako si letošnjo jesen pridno pomagajo naši rejci, da bodo oskrbovali svoje ljubljence dobro tudi čez zimo.

u— **Nepreklicno 15. t. m.** začenjamo nove dopoldanske, popoldanske in večerne tečaje modernih jezikov (italijanščina, nemščina, francoščina) po najbolj preizkušeni metodi, s katero že dosegamo odlične uspehe. Posebej še opozarjamo na konverzacijske ure za tiste, ki so kjerkoli že predelali začetno snov. — Istega dne začenjamo stenografski (slovenska, nemška, italijanska stenografija) in strojepisni tečaj. Prijavljanje dnevno od 8. do 12. in od 14. do 16. **Mestni trg 17-I.**

Artiglierie della difesa costiera di Tobruch, in azione — Topovi tobruške obalne obrambe v akciji

Iz Gorenjske

90 letnico je praznoval znani koroški akademski slikar Martin Ladinig. Leta 1882. se je naselil v Špitalu ob Dravi, kjer je uspešno deloval polnih 60 let. Na praznik mu je župan v imenu vsega prebivalstva sporočil čestitke.

O načrtih za nove predore skozi Karavanke razpravlja uvodničar v zadnji številki gorenjskega tegnika. Opisuje sedanji karavanški predor, ki veže Rož s Hrušico. Nato pa izvaja: Vedno bolj stopa v ospredje zahteva po nadaljnjih predorih skozi Karavanke. Gauleiter dr. Rainer je na to zlasti opozoril v svoji proklamaciji v Kranju dne 27. septembra navajajoč, da je imela gorenjska pokrajina vedno cvetoče trgovske zveze s Koroško. Ljubelj je bil najvažnejša trgovska cesta. Že trikrat bi se bil moral graditi cestni predor, je rekel gauleiter, to pa se bo tokrat izvršilo, kajti Führer je na mojo prošnjo dovolil gradnjo cestnega predora na Ljubelju. Tako bomo imeli v doglednem času poleg železniškega predora med Podroščico in Jesenicami še cestni predor pri Sv. Ani in najkrajšo najudobnejšo in ob vsakem času prevozno zvezo med deželnim glavnim mestom Celovcem in Kranjem. Avtomobili bodo, namestu da bi se dvigali na 1368 metrov nad morske višine, lahko vozili že približno 1000 metrov visoko pod sedlom med Zelenico in Babo. S tem bo to ozemlje v vsakem pogledu enakovredno cesti v visokih Alpah na Veliki Klek, ki je odprla zgornjo Koroško od severa sem.

Ustanavljanje novih organizacij na Gorenjskem. Po svoji proklamaciji na gorenjsko prebivalstvo je gauleiter dr. Rainer preteklo nedeljo na svečanostih v Celovcu razglasil, da bo na Gorenjskem izvedena popolna organizacija narodnosocialistične stranke. S tem so razpuščene vse brambovske organizacije, ki so prevedene na SA, SS, NSKK in v narodnosocialistični letalski zbor. Pokrajinski vodja narodnosocialističnega letalskega zbora za podonavske in alpske pokrajine Krüger, ki se je udeležil svečanosti na Jesenicah, se je v ponedeljek pripeljal na Gorenjsko. Posvetoval se je na Jesenicah, v Radovljici in v Kranju o ustanavljanju letalskih edinic. Z Gorenjskega se je odpeljal v Prevalje in Mežico, kjer je nadzoroval letalske edinice, ki že imajo svoje kroje.

Za ranjence, ki se zdravijo v Celovcu, je bila v ponedeljek prirejena posebna vožnja z ladjo po Vrbskem jezeru. Izleta se je udeležilo 200 ranjencev, prisoten je bil tudi državni sportni vodja von Tschammer und Osten. Ranjenci so bili na ladji pogoščeni s sadjem in pijačo. Igrala je godba, prepeval pa je mladinski zbor iz Beljaka. Ob koncu izleta je državni sportni vodja izpregovoril ranjencem.

Smrt v lovišču. 62letni gozdar velikega lovskega revirja Heine na Koroškem se je nedavno jutro ob prvem svitu odpravil na jelena. Lovska sreča mu je bila naklonjena in je podrl kapitalnega jelena. Najbrž od razburjenja, ga je pa kmalu nato zadela srčna kap in so našli gozdarja mrtvega blizu ustreljenega jelena.

Iz Spodnje Štajerske

Novi grobovi. V Mariboru je umrla v visoki starosti 89 let zasebnica Marija Endlerjeva. — Iz Jajca je prišlo poročilo, da je tam umrl mariborski rojak Jožef Bagary, star 43 let, ki je bil v Jajcu blagajnik ondotne industrije in krajevni skupinski vodja ondotnih nemških rojakov. — Na Paki je umrla v starosti 75 let gospa Antonija Bizjakova, po rodu Mirnikova. Zapustila je hčerko poročeno go. Rakovo v Velenju ter pet sinov. Pokopali so jo v torek popoldne.

V Brežicah bo 17. in 18. oktobra okrožni dan kakor je bil doslej prirejen že v nekaterih drugih okrožnih mestih. Okrožni vodja Svoboda je te dni sklical vse funkcionarje Heimatbunda v svojem okrožju in ugotovil, da so priprave za okrožni dan dovršene. Nadaljnja navodila so dali še inž. Busbach, Vogler in Spörk.

Zborovanja. Preteklo nedeljo je bila v raznih večjih spodnještajerskih krajih cela vrsta prireditev Heimatbunda. Ponekod je zborovala mladina, drugod pa odrasli, bila so službena zborovanja ali predavanja ali pa filmske predstave. Nekatere krajevne skupine pa so priredile veselice za zimsko pomoč.

Nesreče. 17letni Oton Trop iz Maribora je padel pri št. Petru s kolesa in se hudo poškodoval. Pri Slovenski Bistrici pa je neki kolesar podrl in povozil 68letno delavko Marijo Poleg in ji zlomil levo roko. 70letni Vincenc Kolar iz mariborske okolice je padel na cesti in se hudo poškodoval na glavi. V Lajteršperku je padel 48letni vlakovodja Alojz German z jablane in si polomil noge. Poškodovanci so bili prepeljani v mariborsko bolnišnico.

Razstava knjig v mariborski mestni knjižnici je odprta ves ta teden. Svečana otvoritev je bila v nedeljo v prvem nadstropju gledališkega poslopja. Otvoritvene besede je izpregovoril župan dr. Engelhard. Mestno knjižnico vodi zdaj kneginja Obolenjska. Na ogled je nad 5000 knjig, med njimi tudi Valvazorjevo delo.

Prijet ljudski škodljivec. Že nekaj mesecev se je okoli Maribora klatil nevaren tat, ki je odnašal kokoši, kunce, mesovje, mast in slanino. Nekajkrat je v svinjaku zaklal svinjo in jo odnesel. Pri takih pohodih je brž čas imel pajdaše. Sledovi kolesa so držali proti Mariboru. Nedavno noč pa so orožniki v Studenčih okrog polnoči prijeli nekega sumljivca. Izkazalo se je, da je to 21 letni Alojz Kolenc, ki je bil šele pred meseci odpuščen iz kaznilnice v Mariboru. Nastanil se je pri svoji sestri v Cvetlični ulici na Studencih, od koder je odhajal na nočne pohode po mariborski okolici. Večkrat se je zadrževal tudi pri svoji izvoljenki v nekem okoliškem kraju. Zdaj si je mariborska okolica lahko oddahnila.

---

vice, da napišem nekatere svoje misli o glasbi. Do teh misli sem se dokopal po vztrajnem notranjem iskanju.

Problem sodobne glasbene umetnosti, kakor sploh umetnost, ni dovolj jasen. Čudna nasprotja in nesoglasja, ki so nastajala v zadnjih časih, so mi dala mnogo misliti, zlsti ker sem še osebno zainteresiran na problemu. Rešiti ga bo moral vsak skladatelj zase. Ne lastim si sodbe o pravilnosti svojih izvajanj; to so le moji odgovori na vprašanja, ki so postala nerečа in še niso rešena. Veselilo bi me, če bi ta izvajanja našla kak iskren in stvaren odmev, ki bi moje stališče bodisi izpopolnil, bodisi zavrnil.

Pred problem, ki bo o njem beseda, je čas sam postavil nas, bodoče skladatelje. Hotel bi ga kakor koli rešiti, zakaj dokler ga ne rešimo zase, nimamo osnove, na kateri bi gradili. Zdi se mi namreč, da je bila poglavitna hiba novejših komponistov v pretiranem iskanju novega in orignalnega. Mnogi potratijo za to napačno osnovano iskanje svoje najboljše sile. Čemu toliko iskanja originalnosti, ko vendar pride sama po sebi z razvojem! Poudarjam, da nikakor nisem nasprotnik iskanja novega glasbenega izraza, tudi ne nasprotnik disonanc, ki nastajajo v glasbi kot logično zahtevana napetost, ki se nujno žopet pomirja; sem le nasprotnik prenapetega, pretiranega in razvojno neutemeljenega iskanja novih smeri. Nasprotujem vsem tistim glasbenim smerem, ki jim je lepota postranska zadeva. Ali je umetnost kaj drugega kakor lepota? Ali naj stara, trudoma odkrita pravila in sredstva za posredovanje glasbene lepote zamenjamo z originalnostjo po vsej sili?

Originalen postane samo tisti, ki dela po notranji nujnosti, pa v svojem razvoju hitreje preživi dobe pred seboj in slučajno odkrije s svojo doslednostjo, marljivostjo in bistrostjo nove možnosti izražanja, ki so bile dotlej še zastrte. Nikakor pa ne tako — kakor se neredko dogaja — da skuša postati izviren, pa ni asimiliral v sebi preteklih dob, marveč jih je kratko in malo zavrgel, češ da zanj nič ne pomenijo. Za take novotarije nimamo pravega kriterija in jih sodobno občinstvo največkrat odklanja; zato se tak skladatelj krije tako, da veruje v slavo in razumevanje bodočih pokolenj. »Ne razumejo me, ker sem predčasen, kakor so bili Bach, Mozart, Beethoven itd.«. To so besede, ki jih mnogokrat ponavlja sebi in drugim. Mislim, da ima take človek pred očmi le blesk slave, neštetokrat združene z materialno koristjo, ne zahteva pa takega ustvarjanja njegova notranjost, ali z drugimi besedami: ni od Boga poslani umetnik. Če gre tak človek tako daleč, da za ceno izvirnosti zametuje osnovne prvine, ki sestavljajo dosedaj pojmovano glasbo, kakor so ritem, melodija in harmonija, ali je potem to sploh še glasba?

Mislim, da bi bila odveč vsaka nadaljnja beseda. Kaj bi rekli borci, skladatelji in iskatelji glasbene lepote minulih stoletij, če bi jim kdo poplačal njih trud s ceneno trditvijo, da imajo njihova dela vrednost le še z zgodovinsko razvojnega vidika, ter sodijo zato v muzeje? Zgrešeno je sklicevanje novotarjev na dejanja umetnikov prejšnjih dob, češ, saj so tudi ti zavrgli že dognano in poiskali kaj novega. Dejansko niso ničesar zavrgli, marveč so le nadaljevali delo prednikov. Ozrimo se bežno na razvojno dobo predklasikov. Pred Bachom so bili v glasbi dobri kontrapunktiki; lepo vodeno večglasje je že zavzelo važno vlogo, vendar ne podprto s tako pestro harmonijo, kakor je nastopila z Bachom. Bach ni torej zavrgel kontrapunkta, ampak je gradil na njem, ga izpopolnil in obogatil s sočno harmonijo. Sledili so mu klasiki; naj omenim le glavne: Hayden, Mozart, Beethoven. Vsi so nadaljevali dano glasbeno zapuščino in se ob njej izpopolnjevali. Dovrševali so glasbene stvaritve zlasti v oblikovnem in vsebinskem pogledu. Zgradili so dokončno, dosedaj najpopolnejšo obliko sonate. Obogatili so nadalje glasbo s pestrejšo harmonijo, predvsem pa z modulacijami; to so bili zlasti Chopin, Wagner, Debussy in še mnogo drugih, ki pa niso doprinesli v glasbenem izražanju toliko značilnega kakor imenovani. Le-tem slede komponisti s prevladujočo težnjo po disonancah. Mnogi pričnó opuščati že dognano in ustvarjati po novih načelih in smereh. Harmonija, kontrapunkt — vse to jim je nezanimivo. Iščejo kaj novega, to novo pa nastaja pretežno tako, da rušijo staro. Namesto konsonance stopa disonanca, lepa linija glasov nima več važne vloge, prav tako tudi ne oblika. Nastajajo razne struje in sistemi, razni »izmi«. Vse mora biti po vsej sili novo, moderno, originalno.

A tu so se zmotili in njih zmota se je že ali se verjetno še bo maščevala. Take glasbe ne sprejemajo niti glasbeno izobraženi in vzgojeni ljudje, kaj šele glasbeno neizobraženi. Saj so ljudje vedno iskali in bodo iskali v glasbi utehe in odmaknjenosti v lepši duhovni svet. Tega pa jim ne more nuditi glasba, ki nima ne ritma, ne harmonije, ne melodije, in ne oblike. Taka izmaličenost se upira zdravemu okusu in ga odbija, kaj šele da bi človeka pritegnila in ga dvignila v visoke Platonove sfere. Dokler se človeško uho, čustvovanje in mišljenje ne bo spremenilo, ne bomo mogli sprejemati te vrste glasbo kot neobhodno potrebo duhovnega življenja, ampak se je bomo vedno bolj ali manj izogibali, želeč si na dnu srca vedrine in lepote, umetnin, ki se nas res dojmijo. Če je to glasba bodočnosti, bodi; naj torej duhovno nasiča zanamce, medtem ko je nam tuja.

Glede slovenskih razmer mislim, da je taka glasba tem bolj neupravičena, ker ni prišla z razvojem kakor morda pri tujih narodih, ki imajo večstoletno glasbeno tradicijo. Mi smo šele na prvih stopnjah glasbenega razvoja. Kako naj pričnemo z najmodernejšim načinom komponiranja, kosmo v našem razvoju asimilirali načina glasbenega ustvarjanja predklasikov, klasikov, romantikov itd. Nimamo tradicije ne v komornem muziciranju, ne v orkestralnem, ne v opernem, saj je naša prva glasbena šola stara komaj 60 let.

Moramo se sprijazniti z nujnostjo sistematičnega dela. Skušajmo razvoj p o s p e š e v a t i, nikakor pa ne p r e s k a k o v a t i, zakaj šele ko si bomo dodobra osvojili načine glasbenega izražanja in ustvarjanja preteklih dob ter si obenem vzgojili zadosti glasbo razumevajočega občinstva, bodo pri nas upravičeno in organično nujno nastajale nove smeri.

Mislim pa, da bodo morali skladatelji bodoče dobe spet upoštevati pravila starih mojstrov in na njih nadaljevati. Svet melodije, harmonije in oblike še zdavnaj ni izčrpan in samo odtod je mogoč korak naprej.

Stanko Prek

ZAPISKI

Smrt slovečega madžarskega pisatelja. V nekem zdravilišču v Budimpešti je umrl za pljučnico 49letni sloveči madžarski pisatelj Aleksander Hunyady. Madžarska literatura je z njim izgubila enega svojih najbolj uspešnih in najbolj priljubljenih pripovednikov. Bil je sin slovečе igralke Margarete Hunyady iz Kološvara in se je že zelo mlad uveljavil v novinarstvu. Posebno je zaslovel s svojim prijetnim kramljanjem in z dobrimi novelami. Izdal je več zbirk novel, napisal pa je tudi nekaj dram. Niti bolezen mu ni iztrgala pisateljskega peresa. Letošnje poletje pa mu je telo bolj in bolj pešalo in ga zdravniška veda ni mogla več rešiti.

Skrivnost babjega leta

Lepo jesensko jutro! Vresišča so še rdeča — dvignimo se in pojdimo!... Na gmajni pred vasjo pasejo dečki živinico in spuščajo zmaje v zrak... Babje leto plava nad strnišči, ajdo, vreso in bori. Tam pri mlinu smo zavili na levo, na stransko pot. Kaj pa je to? Kolikor daleč nam sega oko po poti, vidimo same svilene kosmine in krpice: na tisoče spletenin iz babjega leta je vrgel po vsej priliki nenaden vzhodni veter preko proste planjave proti gozdu. Podoba, ki je tak čudežna in neverjetna, da je gotovo lepša od vsakega ivja, vsekako pa bolj redka.

Glavice železnih drogov v ograji ob poti se bleščijo od pretenkih svilnih niti, srebrne čipke plapolajo okrog njihovih vratov ali pa delajo mostove do sosednih glavic in vej. Vmes pa neutrudno gomazenje:

sami pajki!

Večina jih je neznatnih, merijo komaj okrog 3 mm, vmes pa vidimo tudi do 7 mm dolge živalice. Kakor brez smotra in smisla tekajo sem in tja, se zadevajo druga ob drugo, ne da bi pazile druga na drugo, ko je drugače za majhnega pajka vendarle nepriporočljivo, če se večjemu ne umakne. Danes pa je obšla neka množestvena psihoza vso to živad. Tu vidimo pajka, ki stoji kakor diktator na železni glavi in se steguje na vseh osmih nogah, kakor da lovi ravnotežje na koncih okončin, med tem ko mu je sprednje telo obrnjeno proti komaj zaznavnemu vetriču. Iz žlez na koncu trupa se prede četvorica ali petorica najtanjših nitk kakor divergirajoči svetlobni žarki, ki valovijo v vetriču nalik svili in se razmikajo, kakor da so nabite z enako elektriko. Nitke postajajo daljše in daljše, kakor da jih izsesava zrak, dosežejo dolžino 60 do 80 cm, da so tedaj do 300-krat daljše od pajka, nenadno pa se nožice odtrgajo od podlage in kakor na letečem splavu ali na jadrajoči preprogi zleti žival na nitastem spletku v zrak, dosti hitreje, nego bi si človek mislil v tem rahlem vetriču. Nekoliko metrov dalje je pot sam ogret pesek, segreti zrak, ki se dviga tam v višavo, zagrabi nežno tvorbo in jo vleče s seboj 15 do 30 m visoko, da nam naposled izgine iz vida.

Najrazličnejše vrste pajkov

jadrajo na takšnih vozlih lastnega izdelka po zračnem prostoru, med njimi tudi pajki, ki ne spletajo mrež. Večinoma gre za mlade, spolno še nedozorele živali in večina jih živi drugače na tleh, med koreninami ter suhljadjo. Kaj jih je sedaj tako nenadno odtrgalo njihovemu običajnemu načinu življenja ter jih vrglo v nekaj popolnoma novega?

Vprašanje na vprašanje:

Kaj žene mlade ptice, da zapuščajo gnezda svojih staršev in se osamosvoje?

Odganja jih prav gotovo prej neki notranji nemir na določeni razvojni stopnji nego stara dva. Ta nemir je tudi vzrok, da se eno- do triletne mlade štorklje, torej ptice, ki dozore v splošnem šele v četrtem letu, ne vračajo spomladi v domovino, temveč se potepajo po Egiptu, Nubiji ali v kakšni drugi deželi svojih selitvenih poti. Ta notranji nemir mladih živali je prilično odvisen od zunanjih okoliščin, ki ga lahko zelo povečajo, zlasti n. pr. porast ali nazadovanje svetlobe v pomladnem in jesenskem času, prehod od deževne dobe v dobo suše v tropskih deželah in narobe. S to razlago se prav dobro sklada dejstvo, da se jesenski poleti pajkov, ki so nam znani pod imenom »babjega leta«, pojavljajo zlasti tedaj, če sledi hladni ali vlažni dobi vrsta mirnih, sončnih dni. Te zunanje okoliščine vplivajo seveda tudi na stare živali in so vzrok, da jim tedaj, kakor so dokazali v novejšem času n. pr. za ptice, nabuhnejo ali pa se skrčijo žleze v notranjosti telesa, kar ima za posledico ponovitve dejanj, ki so v tem času drugače neobičajna. Tako se v lepih jesenskih dneh mnogi ptičji samci na novo rastijo, a racman skače na raco ,čeprav v tem času nima več semena in je tedaj ne more oploditi.

Mali pajki pa letajo skozi zrak. Samo bitja, enako težka kakor zrak, ki ga odrivajo, lahko plavajo brez aktivnega gibanja s svoje strani skozi ozračje. V vodi poznamo množico živali, ki se za tako plavanje olajšajo s tem, da si prisvoje lahke substance, kakor olje in podobno, da si omislijo velike nosilne ploskve itd. Celokupnost živalstva, ki na ta način prosto plava v vodi, imenujemo: plankton. Izumitelj živalskega aeronavtičnega plavanja in edini zastopnik živalskega planktona v zraku pa je pajek, ki potuje na svojih lastnih nitkah. Pajki so tako rekoč

izumitelji nitastega balona.

Kako daleč gredo njihovi poleti, še nismo mogli izmeriti, kajti pajki se pač ne dado tako preprosto obročkati kakor ptice selilke. Babje leto pa je priletelo že na ladje, ki so bile 300 km oddaljene od najbližjih obal tako da bi to število predstavljalo vsaj začasno svetovni daljinski rekord pajčjih poletov.

Ti poleti se končujejo kakor človeška balonska aviatika pogosto čisto drugače, nego si žival morda želi, vozilo obvisi na kakšnem drevesu ali drugi oviri. Človek si pri svojih bolj ali manj prostovoljnih balonskih pristankih pomaga na dva načina: po prvem načinu izpusti nekaj plina iz balona in napravi tega na ta način težjega od zraka, po drugem načinu pa si s padalom pomaga do tal. Tudi pajek, ki ga morebiti mučita žeja in glad, zavira svojo vožnjo na dva načina: v pretežnem številu primeru se spusti na tla po nitki, ki si jo sprede sam, v drugih primerih pa stisne svoj nitasti brod v žogo, da postane težji od zraka, ki ga odriva, in pade na tla.

Biološko korist,

ki jo imajo pajki od svojega izuma, je lahko uvideti. Pajki niso baš izvrstni pešci, zato pospešuje jadralno letalstvo med njimi razširitev njihovih vrst in preprečuje, da bi se neki predel ž njimi preveč obljudil. S svojimi potovanji si poiščejo tudi novih prezimovališč, ki so mnoge živali glede njih zelo izbirčne. Vzemimo, da se je iz kupčka jajc izleglo 100 mladih pajkov, ki so glede živeža in stana drug drugemu v napoto ter se utegnejo kot zloglasni kanibali, kar so mnoge vrste pajkov, medsebojno tudi pokončati. Njih lastne nitke jih skozi zrak odnesejo po 10, 50, 100 ali 1000 ali še več metrov narazen, položaj se tedaj povsem spremeni, o krizah ne more biti več govora.

Svojevrstni pojav babjega leta

je zanimal človeško domišljijo že od pamtiveka. Seveda je trajalo zelo dolgo, preden so odkrili, kaj je prav za prav s tem pojavom. Dolga stoletja so ga razlagali na vse mogoče mistične načine, spravljali so ga v zvezo z vsemi mogočimi dobrimi in zlemi duhovi, ljudje, ki niso bili mistično razpoložen, pa so videli v njem bele, dolge, torej ženske lase, ki odletavajo ob koncu poletja kot pozdrav ostarele letne dobe. Imenovali so ga zato zelo nevljudno »babje leto«. Da je resnica dosti čudovitejša od vsake takšne fantazije, si ni mislil nihče, dokler ni znanost odkrila pravih zvez.

Skrb za zimsko zalogo

Nedavno umrla Jerica Zemljanova, naša odlična gospodinjska vzgojiteljica in pisateljica, je pred štirimi leti takole pisala o pripravljanju zimske zaloge:

Poleg vkuhanega sadja in raznih zelenjavnih shrankov, si gospodinja oskrbi za zimo tudi sveže poljske pridelke (krompir, čebulo, česen, zelje, repo i. dr.), zlasti pa tudi jabolka. Kako srečna je ona gospodinja, ki ima za zimsko zalogo primeren

prostor in ima potreben denar, da si vse to lahko nabavi! Seveda se ji pozimi vse dobro obrestuje. Pa ne samo prostor in denar, potreben je v prvi vrsti razum gospodinje, da vé, kaj in kdaj je treba nabaviti ta ali oni pridelek, kako ga je treba shraniti, da ji ostane zdrav in dober do tedaj, ko ga bo uporabila. Ako ni pravega razumevanja za to, potem se lahko zgodi, da se ji zaloga pokvari, segnije in jo lahko stane dva do trikrat toliko, kakor če je kupovala sproti.

Pravilna zaloga zelenjave in sadja je velikega pomena ne le za družino, ampak tudi za splošno gospolarstvo. To pa le tedaj, ako si to zalogo nabavimo časr in ceni primerno, ako jo pametno shranimo in pravilno uporabljamo. Ako teh pogojev ni, tedaj oškodujemo lastno gospodinjstvo in tudi splošno gospodarstvo za velike vsote, časih tako velike, da se nam niti ne sanja, kako ogromne so. V malem gospodinjstvu, kakor v velikem narodnem gospodarstvu sta pred vsem potrebni: znanje in pravo vodstvo. Varčno gospodinjstvo marsikdaj zaboli srce, ko vidi pri branjevcih in prekupčevalcih, koliko zelenjave in sadja se jim pokvari, koliko ga segnije in zavre, da ga pomečejo v gnoj. Pa ne samo pri raznih prodajalkah, ampak tudi v velikih shrambah in kleteh se kvarijo in gnijejo živila.

Kaj je vzrok prehitremu in pevelikemu pokvarjenju živil? Deloma to, da pride ob istem času preveč zelenjave in sadja hkratu skupaj, deloma je premalo kontrole v shrambah. Časih se tudi pozabi na kak ostanek, ki bi moral biti uporabljen ob pravem času. Največkrat pa je kvarjenju živil vzrok ta, da so pri pakiranju in sortiranju živil zaposleni ljudje, ki ne razumejo shranjevanja s strokovnega stališča. Tudi v malem, vsakdanjem gospodinjstvu se dnevno kaj pokvari ali zavrže, bodi si da gospodinja ne pazi dovolj, ali pa pozabi uporabiti ob pravem času. Ako bi zračunali, kaj vse se pokvari dnevno v malih in velikih podjetjih, bi prišli letno do računskega zaključka, ki bi bil ogromen. Koliko lačnih želodcev bi bilo nasičenih, če bi pokvarjena živila pravočasno rešili in jih dali siromakom.

Spričo teh nedostatkov se nam gospodinjam vsiljuje pametna misel, da je nedopustno puščati shranjena živila v nemar, ampak da **moramo smatrati za svojo dolžnost, preprečiti vsakršno kvarjenje, bodi si v kuhinji kakor tudi v shrambi.** Vsaka gospodinja, ki si je nabavila živila za krajši ali daljši čas, je prevzela hkrati dolžnost, da jih pravilno shrani, redno nadzira in prebira ter racionalno uporablja. Vedeti mora, kaj lahko shrani, kako dolgo, kdaj in kako uporablja, da ne trpi kakovost živila. Ob dobrih sadnih letinah si gospodinja oskrbi za zimo zlasti jabolka. Jabolka je med vsemi sadnimi vrstami najtrpežnejše in najcenejše. Za gospodinjstvo je neprecenljive vrednosti, ker se ohrani, kakor nobeno drugo sveže sadje celo leto tja do nove letine. Pozimi, ko zmanjka na vrtu in na trgu žive zelenjave, je gospodinji zlasti dragoceno. Jabolko ji pomaga iz marsikatere zadrege, zlasti če ima otroke, goste ali bolnika. Postreže s surovim, kuhanim, napravi sladico, kompot, juho ali drugo jed, vsak čas v vsaki obliki, z vsako jedjo je jabolko odlično.

Da se jabolka dobro in dolgo ohranijo, jih je treba shraniti o pravem času in trpežne vrste. Zimska jabolka, ki so bila čim dalje na drevesu in so bila obrana v suhem vremenu, so najboljša za shranjevanje. Shraniti jih moramo v dobro shrambo ali pa v zračno klet. Sortirana jabolka naložimo na police, najbolje na take, ki so zbite iz remeljnov, da lahko prihaja zrak tudi od spodaj do sadja. Manj občutljiva jabolka, ki imajo debelo ali hrapavo kožo, naložimo lahko na visoko v več plasteh (n. pr. bobovec, kosmač mošanckar). Žlahtnejša (zlata parmena, ananasova reneta, peping i. dr.) pa zložimo drugo poleg drugega. Nekatera zavijemo celo v papir. Da se jabolka dobro ohranijo, mora biti v shrambi ali kleti svež, čist zrak. Treba je zato, posebno jeseni, prostor dnevno zračiti, tudi če je že zunaj precej hladno. Zračiti pa je treba tako, da nad sadjem ni prepiha, ker se sicer preveč posuši. V presuhe shrambe je dobro postaviti večkrat posodo z vodo ali pa jabolka poškropiti. Druga zimska zaloga, kakor krompir, zelje, repa, čebula itd., ki jo navadno hranimo v isti shrambi, ne vpliva dobro na jabolka. Zato je priporočljivo, da jih kolikor mogoče ločimo s pregrado. Istotako škoduje prevelika dnevna luč zimski zalogi, zato je dobro, zastreti okna z deskami.

Ona gospodinja, ki nima primerne shrambe, shrani jabolka v zaboje, zbite tako, da lahko pride zrak do njih. Časih se ohranijo v zabojih prav dolgo, zlasti če so bila zavita v papir in dobro sortirana. Vso zalogo je treba večkrat pregledati in prekontrolirati. Jabolka je treba prebrati vsakih 14 dni ter odstraniti oziroma uporabiti vse, kar bi utegnilo kvariti kakovost. Izbrati je treba nagnita, črviva in otisnjena jabolka, ki jih uporabimo za kompot, sladico ali drugače. **Pa ne samo jabolka, tudi vso drugo zalogo je treba večkrat pregledati in prebrati, ter jo po redu in potrebi uporabljati.** Zgodi se časih, da si pridna gospodinja napolni shrambo z raznimi sadnimi in zelenjadnimi shranki, s tako lepimi, da ji je žal, jih od časa do časa postaviti na mizo. Ko pa pride pomlad in se začne polagoma že nova sveža zelenjava, tedaj pa začne hiteti z uporabljanjem, tako da je v par dnevih vsega konec.

Tako ima gospodinja tudi v shrambi in kleti dovolj skrbi. Ako je ta napolnjena z zalogo, je treba skrbeti, da se kaj ne pokvari; ako je prazna, je pa skrb še večja, ker nima s čim postreči družini. Jesen je čas, ko vsakdo kar nagonsko skrbi za zimsko zalogo, ki v najhujšem času vsaj malo pripomore raznolikosti vsakdanje hrane. Shranimo vsaj najpotrebnejša živila za zimo, da nam megleni, mrzli dnevi ne bodo kar preveč enolični! Ne pozabimo tudi na razne zdravilne čaje, ki jih jeseni dobimo poceni, ali pa celo same naberemo, pa nam vendar pozimi mnogo zaležejo.

Šolske torbe

Spet se je pričelo šolsko leto, spet ropočejo po ulicah šolske torbe. Marsikatera skrivnost je v njih. Da, da, prav važno je pri vzgoji mladine, da nadzorujemo, kaj vse imajo otroci v šolskih torbah. Starši po navadi redkokdaj pogledajo v šolske torbice svojih otrok, morda niti enkrat v letu ne. To je najboljša prilika deci, da se okorišča z malomarnostjo staršev in vzgojiteljev. Zato je neka naša vzgojiteljica pred leti umestno zapisala poučne besede:

Lepo je načelo popolnega zaupanja staršev svoji deci, toda računati morajo s prilikami, s slabo družbo, ki zvabi otroka na stranpota. In tako včasih v šoli zmanjka temu zvezek, onemu nalivno pero ali svinčnik, tretjemu knjiga.

Ali so res vsi žrtve tatvine ali so se morda okradli sami?

Šolska preiskava med odmorom. Prepadli obrazi. Drug drugega sumijo s pogledi. Neprijetna šolsko-policijska zadeva. Tovariško zajedništvo in občestvo se krha.

Nekdo želi iti ven.

Vse oči se upro vanj: »Gotovo je tat«. — »Telesna preiskava!«

Nihče ne sme oditi. — Vse torbice so odprte.

Iz njih kukajo igralne karte, nedovoljene knjige, po tleh se kotalijo frnikole ali pa papirnate bombice, tam spet leži frača, med zvezki so pomešane razglednice, slike... Tam v zadnji klopi ima nekdo veliko fračo. Neki učenec ima v torbici kepo gumija, drugi spet gumbe, pokalne praške, žabice za pokanje, iz papirčkov napravljene harmonike, žogice za žongliranje, nože in špičalnike v obliki avtomobilov in kanonov, ogledalca s črnci zadaj in kaj še vse! Nekdo ima s seboj celo zalogo tobaka in cigaret. Izgovarja se, da so mu doma naročili, naj kupi v mestu zanje te stvari. Zares imenitne stvari vsebujejo te šolske torbice poleg knjig. In koliko se da stlačiti vanje! Saj jih nihče ne pregleda! Čisto mirno lahko prevažajo šolski otroci v svojih torbicah vsakojako, nešolsko, včasih prav otroško nedolžno, včasih pa tudi nerodno blago.

Ob pogledu na to drobno branjarijo, ki jo nosijo otroci s seboj v torbicah, postane vsakomur jasno, zakaj je često tako težavno obdržati pažnjo otrok pri pouku. Gumbi, igralne karte, ogledalca (da malce poigra »zajčka«) — vse to mika.

Take šolske torbice so zelo poučne. Pri mnogih učencih je vsebina torbic verna slika zanikrnosti. Raztrgane, nezavite knjige, zamazani zvezki, — skratka, pomanjkanje čistoče in snage.

Navajanje na red je velika naloga domače vzgoje!

Starši naj bi pregledovali šolske torbice svojih otrok in se prepričali ali imajo v redu knjige in zvezke ter v kakšnem

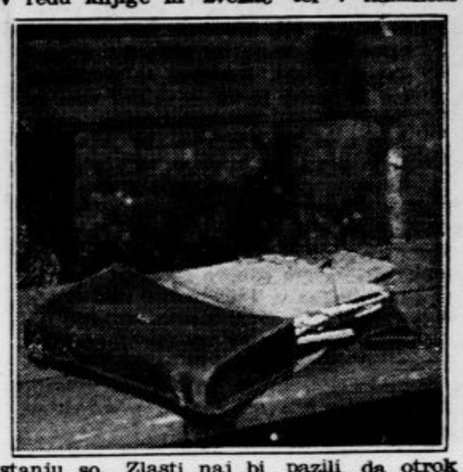

stanju so. Zlasti naj bi pazili, da otrok pred odhodom v šolo pregleda urnik in ustrezajoče knjige v torbici, in kaj prinaša v torbici domov. Pri mlajšem otroku se morajo izvršiti taki pregledi bolj pogosto, pozneje pa, ko se je otrok že navadil na red, od prilike do prilike.

»Kje ste doma, krmilar?«
»Mornarji smo povsod doma!«
»In kje imate svojo zaročenko?«
»Doma!«

***

NEPOTREBNOST

V Mladi so poskušali diletanti novo igro. Režiser pravi lekarnarjevi gospe:

»V tem prizoru, gospa, plane k vam v sobo mlad mož, vas zveže z vrvjo in vas obsuje s poljubi.«

»In tega mladega moža igra gospod učitelj?«

»Da.«

»Tako,« je mirno zardela lekarnarjeva gospa, »tiste vrvi potem sploh ne bomo rabili.«

KAJ VEM? KAJ ZNAM?

436. Kaj je silo in čemu rabi?

437. Zakaj imenujemo prevaro velikega sloga »panamo«?

438. Kaj je svetloba?

*

439. Šahovski problem

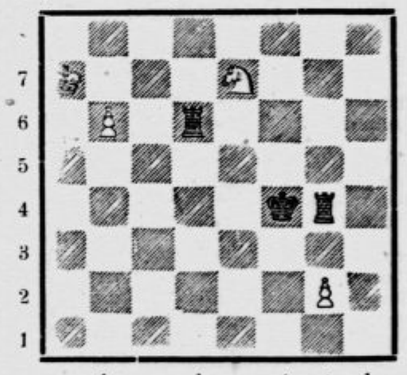

a b c d e f g h

Beli potegne in drži partijo neodločeno.

*

440. Nesrečna igra

Igralec izgubi pri prvi igri 7/10 svoje gotovine. Pri drugi igri dobi 1/9 tega, kar mu je ostalo. Pri tretji igri izgubi spet 7/12 svoje povečane vsote. Pri četrti igri dobi 1/8 tega, kar mu je ostalo. Pri peti igri izgubi 4/5 zadnje vsote in neha igrati, ker mu je ostalo samo še 9 lir. Koliko lir je imel pred igro?

*

Rešitev nalog 431. do 435.:

431. Tako mineva slava sveta: prav gotovo ste že davno pozabili, da se je konj filmskega igralca Toma Mixa imenoval Tony.

432. Morseova pisava je iz točk in črtic sestavljen sistem znakov, ki rabi za brzojavljanja, za radijska sporočila itd. Imenuje se po svojem izumitelju Samuelu Morseu (1791.—1872.)

433. Malarijo oziroma njenega povzročitelja razširjajo s svojimi piki komarji iz vrste anofelov, ki jih poznamo tudi pod imenom moskiti.

*

434. Čarobna zvezda

Črke v zvezdi sestavljajo ime: Barcelona.

*

435. Koliko sem imel v žepih?

V začetku je bilo v desnem žepu 86, v levem žepu 42 lir. Rešitev obite lahko brez nastavka po naslednjem prevdarku: Konec četrte spremembe je bilo v levem žepu polovica od 64 je 32, v desnem žepu pa 64 + 32 = 96. Konec tretje spremembe je bilo v desnem žepu polovica od 96 je 48, v levem žepu pa 32 + 48 = 80 lir. Itd.

Janez Muha:

Pesnikov konec

Slavko Meglič je bil uglajen in vljuden deček. Kot srednješolec, ki se je zanimal za poezijo in tudi sam pisal pesmi, je nosil glavo visoko ko cerkveni stolp. Podpisoval se je s psevdonimom Slavoljub Zvezdič-Mesečinski. Vsem uredništvom je bila znana ta proizvajalna znamka, katere proizvodi so našli navadno svoje počivališče v požrešnih redakcijskih košarah.

»Da ti le ne odpadejo prsti na roki in ne prenehaš s svojim brezplodnim čečkanjem! Če bi se lotil kakega poštenega in koristnega dela, bi naredil bolje, ko pa da tratiš čas in papir za prismodarije, ki niso vredne piškavega oreha,« je rekel oče, ko ga je opazoval pri pisalni mizi globoko zatopljenega v kup papirja s svinčnikom v roki. Toda naš Slavoljub je bil drugačnega mnenja in se ni zmenil za sodbe in opomine prozaičnih ljudi. Pisal in pesnil je dalje.

Nekega popoldne se je sprehajal ves vase zatopljen po mestnem parku. Naenkrat se je zdrznil kakor bi bil za njim kdo ustrelil. Skočil je na tramvaj in se odpeljal domov. Izredno navdahnjen je sedel hlastno k pisalni mizi in začel bruhati na papir pesem »Fantom«, ki jo je posvetil spominu Napoleona, čemur se seveda slednji ni mogel ubraniti. Toda, če bi imel duh telo, bi gotovo prijel Mesečinskega za to posvetitev s slastjo za ušesa.

Ko je godoval oče ,se je bil odločil Slavko Meglič, da bo prvič deklamiral svojo pesem. Namero je izdal najprej materi in ona mu je rekla: »Če je pesem v resnici dobra in lepa, zakaj ne! Oče bo gotovo vesel. Če pa misliš, da ni dovršena, temveč skrpucalo, ti svetujem, da se premisliš. Saj veš, kako hitro se oče razburi. V jezi bi te utegnil vsekati, jaz pa bi imela vse življenje pohabljenca na vratu.«

Toda pesniki so vedno samozavestni in gredo preko vseh nasvetov in kritik. Ko je voščil očetu h godu vse najboljše, mnogo zdravja in še mnogo srečnih let, je potegnil iz žepa pesmico in začel:

Fantom

Pesem

Napisal Slavko Meglič — Slavoljub Zvezdič-Mesečinski

Posvečeno svetlemu spominu Napoleona.

Mar veš, kdo sem? — Fantom sem sivi!
Po razvalinah moško hodim,
sem oče stiske — in mož bede,
in vedno le gorje rodim,
moj vsak korak je novo zlo.
Fantom sem sivi, sem torej kdo?

»Tepec si!« se je razjaril oče. »Če bi lupil v kuhinji krompir ali pomival posodo, bi to opravilo najbrž bilo videti boljše ko tvoje pesmi. Glej, da izgineš! Če se zares razjezim, te pretegnem v ritmu tvojih pesmi, da boš začel deklamirati drugačne verze. Izgubi se!«

To je bil prvi neuspeh »Fantoma«, ki pa Slavka Megliča ni premotil. Svojo pesem je spravil v žep, skomignil z rameni in se okrenil od nedoumljivega očeta ter odšel v kuhinjo k materi. Prečital ji je pesem znova, toda posledice so bile še hujše. Mama se je bila vrezala v prst in mu zagrozila, da polije sina s kropom, če ne preneha takoj s svojim čenčanjem.

»Taka neumnost!« je tarnala vsa iz sebe. »Take gnusne besede! On rodi: Trapec neumni! Če bi vedel, kaj to pomeni, bi v to ne silil.«

»Da, da! Taka je usoda vseh velikih mož!« je vzdihnil Slavko in se namenil, da prečita svojo pesem na čajnem večeru pri Petričevih.

Tam bodo le izobraženi ljudje, ki njegovega »Fantoma« gotovo bolje ocenijo.

2.

Gospa Petričeva je imela že davno v načrtu, da oženi Slavka Megliča s svojo hčerko Bredo.

Ko je po nestrpnem čakanju vstopil Meglič v stanovanje, mu je gospa Petričeva takoj ponudila stol in mu predstavila prisotne goste: »Gospod Lisjak — advokat, Debelur — mesar, gospod Resnik — zdravnik in gospod Tuhtal — filozof.« Razen teh gospodov je bil tam še starejši gospod z očali, na katerega pa je bila gospa Petričeva najbrž pozabila. Toda Slavko mu je vendar dal roko in ga pozdravil tako prisrčno ko ostale gospode.

Po izborni večerji, ki je teknila vsem v najboljšem razpoloženju, je zaigrala Breda na klavir; gospod Tuhtal je zapel; slednji pa je nastopil Slavko in vljudno sporočil, da bo deklamiral svojo najnovejšo pesem.

»Prav dobro!« so soglašali vsi gostje. »Recitacija! Naš Slavko Meglič naj živi!«

In je deklamiral svojo pesmico z žarečim usmevom kar na pamet.

Toda, ko je prišel k vrstici: — in vedno le gorje rodim, se mu je zataknil jezik, pozabil je nadaljevati in ponavljal mehanično: »rodim-rodim-rodim«.

Breda, ki ga je gledala prej v oči z žarečo blaženostjo, se je zahihitala, toda pravočasno se je spomnila, da se to ne spodobi in si je zakrila ušesa z rokama.

To je Slavka še bolj zmešalo in nikakor se ni mogel spomniti, kako naj nadaljuje. Ponavljal je vedno: »rodim-rodim-rodim-«

»To pa je res težko rojstvo!« je zašepetal doktor Resnik gospodu Tuhtalu, toda tako na glas, da ga je slišal tudi Slavko.

Objemni gospod Debelur se je vrtel nekaj časa nervozno na stolu, naenkrat je zardel in s krikom »ta mi je dal« se je prevrnil pod mizo. Zadela ga je bila kap.

Nastal je nemir. Vsi navzočni so prihiteli k mesarju in ga močili, le Slavko je ostal na svojem mestu in kričal s stisnjenimi pestmi, da bi prevpil druge: »rodim-rodim-rodim-«

»Strela božja, prenehajte že vendar s to budalostjo!« je zakričal nad njim gospod Lisjak in mu zagrozil s pestjo.

Toda Slavko je ponavljal trmasto in jokaje: »Ali, gospodje, saj jaz rodim, nova gorja rodim!«

Stari gospod z očali, ki ni bil Slavku predstavljen, je pristopil zdaj k njemu in mu rekel: »Pojdite z menoj! O nečem se bova pogovorila!«

Ginjen od njegove prijaznosti ga je Slavko ubogal, dokončal pesem in mu jo še petkrat ponovil.

Ko je začenjal že šestič, ga je gospod prekinil, zamahnil z roko in ga prosil, da bi mu recitiral še kako drugo svojo pesem.

Potem je poizvedoval po njegovi rodbini, če ni oče mogoče notoričen pijanec in če se ne pojavljajo v rodbini mogoče sledovi blaznosti.

»Vaše pesmi so krasne, le da jih ne zna nihče pravilno oceniti,« je rekel nazadnje Slavku, »toda jaz vas razumem! Pojdite z menoj in doma mi jih spet ponovite!«

In že sta vstopala v kočijo. Gospod je pustil Slavka naprej, potem pa se mu je izgovoril: »Oprostite, jaz se za trenutek odstranim. Samo kočijažu rečem, naj ne vozi kakor pri pogrebu!«

In ko je pristopil h kočijažu, mu je dal vizitko, na kateri je bilo napisano:

Dr. Mirko Butal

ravnatelj zavoda za slaboumne v Zatišju

Spodaj pa je bilo pripisano s svinčnikom: »Dirjajte kakor bi udarjala strela! Peljemo nevarnega norca!«

V »hiši poezije«, kakor jo je imenoval v duhu Slavko, je bilo veselo. Takoj, ko so ga tja pripeljali, so mu ostrigli sluge lase, ga oblekli v belo haljo, na glavo pa so mu položili lovorjev venec in ga odvedli k prijetnima gospodoma, izmed katerih se mu je predstavil eden kot Voltaire, drugi kot Mickiewicz.

Oba dva velika pesnika sta pohvalila njegovega »Fantoma« in posadila Slavka na povezanjen umivalnik, v roko sta mu dala smetišnico, na glavo pa sta mu ulivala vodo, česar Slavko ni prav razumel, toda bilo mu je prijetno.

Okoli njega so plesali in se mu klanjali kot kralju pesnikov, nazadnje pa so se vsi poljubili.

Drugi dan je prišel po Slavka oče, toda sin je zamahnil z roko: »Apage, satanas! Moje kraljestvo ni od tega sveta!«

Okrog sportne zajednice za Evropo

»Zastave evropskih narodov nad stadioni in igrišči bodo stvorile verigo sloge in postale simbol srečnejše bodočnosti Evrope«

Namen in cilj nove sportne zveze v Evropi sta ureditev rednih odnošajev in razmer na področju evropskega sporta. Kongres za ustanovitev te zveze je bil — kakor smo že zabeležili — do nadaljnjega odgoden, toda ne glede na to je ostala ideja evropske sportne zajednice za Evropo živa in nepremakljiva.

Tudi sport mora služiti slogi vseh Evropcev, tako je naslovljen članek, ki ga je nedavno napisal vodja nemškega sporta in načelnik delovnega odbora za sport v zvezi evropske mladine **v. Tschammer und Osten** in v katerem je v zvezi z ustanovitvijo tega sportnega foruma za vso evropsko mladež nanizal nekaj globokih misli o pomenu organizacije, ki jo snujeta predvsem Italija in Nemčija za enotno preureditev sportnega življenja v Evropi.

Vrhovni predstavnik sportnega pokreta v Nemčiji meni uvodoma popolnoma po pravici, da bi odločno voljo za tesno sodelovanje med seboj evropski sportniki lahko najbolje pkazali na veliki skupni prireditvi, toda mimo tega in — čeprav vsaj zaenkrat evropska sportna manifestacija v takem obsegu ni izvedljiva — je treba ob takih važnih korakih za dolgo bodočnost vendarle trezno premisliti o vseh okoliščinah, ki imperativno nalagajo takšne spremembe.

Vsak novi rod stremi za novimi cilji. Sport je v svojem bistvu pradavna stvar, ki je tako rekoč prirojena človeku. In vendar se sportne misli povsod in pred vsemi oprime mladina, ki pa v raznih časih in raznih razmerah vidi v sportu drugačne naloge. Naloga, ki jo sport ima dandanes, je ta, da mora v tej dobi mehaniziranja življenja, v stoletju napredne civilizacije in prodiranja materializma ohraniti ono, kar je najbolj ljudskega v našem življenju. Izumi tehnike, pritisk naraščajoče proizvodnje in brzina napredka ne smejo uničiti človeka »iz mesa in krvi«. Narava in vse, kar je naravno, mora ostati in nekje se morata civilizacija in napredek spet vrniti k naravi, k živemu človeku, ki v fizičnem pogledu ne more postati stroj in tudi po svojem duhu noče iti na tako pot.

Pri vsem tem pa ni brez pomena, da v sportu ne smemo stremeti samo za mehaničnimi sportnimi uspehi ali tako dobro znanimi in tolikokrat zlorabljenimi rekordi, temveč vse bolj in vse prej za vrednotami sportne vzgoje in naobrazbe. Sport — to velja posebno za mladino — ni samo del načrta za vzgojo in naobrazbo, temveč je zanjo tudi dolga vrsta doživljajev. Posebno mladina ne sme sporta razumeti samo kot skrb za zdravje, kot sredstvo za krepitev telesa in vzgojno sredstvo za vojaško službo ter uvod v tovarištvo in disciplino. Vse to so uspehi, ki se pokažejo sami od sebe pri vsakem, ki pametno goji sport, toda vseh teh pridobitev mladim ljudem ne gre prikazovati kot točk sporeda za njihovo telesno in duševno vzgojo. Mladini je treba dati možnost, da se sama z dušo in telesom posveti sportu, doživlja vse ono neznano, vse obsegajoče in privlačno v sportu in da polagoma v sportnem doživljanju spozna samo sebe, obenem pa tudi razliko in obenem povezanost telesa in duha.

V vprašanjih visoke politike so države ali narodi razvrščeni na svetu po številu prebivalstva, ali po svoji gospodarski ali vojaški sili ali še po drugih vidikih. V kraljestvu sporta je človek neposredno merilo svojih vrednot. Kakor v sportu pripadnik najmanjšega naroda lahko doseže največji uspeh, tako lahko tudi najmanjši narod kot celota prispeva v sportu največji delež. Zato je pisec pristaš načela brezpogojnega tovarištva in enakopravnosti vseh narodov v sportu. V sportu se evropska mladina druži po svobodni volji, na sportnih tekmah evropske mlade generacije nastopajo svobodni ljudje na svobodnem področju. Zastave evropskih narodov, ki bodo vihrale nad stadioni in igrišči po vsej Evropi, bodo stvorile verigo sloge in postale simbol srečnejše bodočnosti Evrope. Sport mora služiti dobremu tovarištvu vseh narodov, ki prebivajo v Evropi.

(P sportni službi E. S.)

Beseda k tekmam za točke

Spet se je zasukalo italijansko nogometno prvenstvo za nadaljnjih 80 tekem ali še več — z mnogimi presenečenji in tudi bridkimi razočaranji.

V diviziji A sta na vrhu tabele dve moštvi, ki sta igrali izven doma (kjer je vse teže zmagati kakor za domačim plotom), in sicer Roma in Livorno, slednja skoraj ob majhni senzaciji poznavalcev. Na zadnjih dveh mestih sta ostala Torino in Vicenza; novo pečeni iz Vicenze imajo vsekakor družbo, ki ni kar tako. Zanimiv je bil zadnjo nedeljo uspeh Lazia nad Bologno, pa tudi Atalanta si je krepko izposodila Bari. Štirje remisi so bili preveč za ostalih osem enajstoric, toda novi nogometni stroj za zdaj le še ni v pravem poletu.

V diviziji B je gneča že po dveh nedeljah precej velika. Eno moštvo (Cremonese) je samo spredaj, potem pa jih takoj sledi šest z enakimi uspehi, ki samo čakajo prihodnjo nedeljo, da bodo poskusila kreniti više. Tudi v tej diviziji so pisali v petih tekmah remis, kar je najboljši dokaz, da so moštva, kolikor so že pri pravi moči, bolj ali manj izravnana. Na najslabših mestih so dozdaj ostala imena, ki so lani imela dober glas (Mater, Siena in Pescara).

Prihodnjo nedeljo bomo pri najboljših slišali o Vicenzi v Firenzi, o Milanu v Rimu, o Venezii v Genovi, o derbyju iz Torina, o Ligurii v Livornu, o Atalanti v Milanu, o Laziu v Bariu in o Bologni v Triestu.

E. I. A. R. — Radio Ljubljana

Parliamo l'italiano

Schema della 5.a lezione che verrà tenuta dal prof. dott. Stanko Leben mercoledì, il 14 ottobre 1942-XX, alle ore 19.

Tu natisnjeno besedilo je samo ključ za one, ki slede pouku italijanščine po radiu.

Italijanske ure so na sporedu ob ponedeljkih in sredah za začetnike, ob petkih pa za tiste, ki že imajo gotovo predznanje, — vedno ob 19.

LEZIONE QUINTA

Preposizione articolata

da:	il quaderno	lo stivale	l'albero	la zia
	dal quaderno	dallo stivale	dall'albero	dalla zia
	i quaderni	gli stivali	gli alberi	le zie
	dai quaderni	dagli stivali	dagli alberi	dalle zie
in:	il quaderno	lo stivale	l'albero	la bottiglia
	nel quaderno	nello stivale	nell'albero	nella bottiglia
	i quaderni	gli stivali	gli alberi	le bottiglie
	nei quaderni	negli stivali	negli alberi	nelle bottiglie
su:	il quaderno	lo stivale	l'albero	la bottiglia
	sul quaderno	sullo stivale	sull'albero	sulla bottiglia
	i quaderni	gli stivali	gli alberi	le bottiglie
	sui quaderni	sugli stivali	sugli alberi	sulle bottiglie
con:	il quaderno	lo stivale	l'albero	la bottiglia
	col quaderno	con lo stivale	con l'albero	con la bottiglia
	i quaderni	collo stivale	coll'albero	colla bottiglia
	con i quaderni	gli stivali	gli alberi	le bottiglie
	coi quaderni	con gli stivali	con gli alberi	con le bottiglie
		cogli stivali	cogli alberi	colle bottiglie

Chi è quella bella ragazza dai capelli biondi? È mia cugina. — Nella bocca abbiamo una lingua e molti denti. — Sulla tavola ci sono tre ciliege. — L'ho sulla punta della lingua. — Sul divano ci sono molti cuscini. — Nel giardino zoologico c'è anche un recinto delle scimmie. Le strade nel centro della città sono molto animate. — Al corso e nel viale Umberto I. c'è una folla enorme. — Nei quartieri popolari delle grandi città c'è molta miseria. — Nel mezzo del parco dello stabilimento balneare c'è il chiosco della musica con l'orchestra dello stabilimento. — Che cosa c'è sugli alberi? Ci sono uccelli. — Avete qualche cosa nella mano? Non ci ho nulla. — Siete un dizionario vivente.

ESERCIZI

1) Traducete: otroku, revežem (il povero), vrh gore, z mečem (la spada), v samoti (la solitudine), z zvezd (la stella), pajkom (il ragno), v naslednjih vajah (l'esercizio seguente), na mizi (la tavola), na strehi (il tetto), na ulici (la via).

2) Aggiungere a ciascuno dei nomi seguenti un aggettivo conveniente di seconda classe: notizia, lettera, libro, discorso, riposo, lingua, compito.

Iz Hrvatske

Pismena pohvala maršala Göringa hrvatskim letalcem. Nemško časopisje je nedavno objavilo pismeno priznanje in pohvalo maršala Göringa in letalskega generala Pflugbeila hrvatskim letalcem, ki se bore na vzhodu. V priznanju se poudarja, da so v kratkem času sestrelili 130 ruskih letal. Največ nasprotnikov so uničili poročnik Galič, podpolkovnik Džal, ki je obenem poveljnik hrvatskih lovcev, major Čulinović in višji narednik Micović.

Proslava 700 letnice Zagreba. Kakor smo že svoječasno poročali, bo 700 letnica proglasitve Zagreba za svobodno mesto svečano proslavljena. »Društvo Zagrebčanov« je določilo proslavo za 15. in 16. novembra. Prvi dan bo po svečani službi božji škof dr. Stepinac blagoslovil društveno zastavo, v ponedeljek pa bo v gledališču svečana proslava, kjer bodo uprizorili odlomke iz najpriljubljenejših hrvatskih oper in slike iz življenja starega Zagreba.

Nove poštne znamke. Hrvatska poštna direkcija je dala v promet več novih poštnih znamk. Znamka za 0.75 kun je olivno zelena s sliko Varaždina, znamka za 3 kune je rdečerjava s sliko osiješke katedrale, znamka za 5 kun je modra in je na njej slika Zemuna, znamka za 12 kun pa je svetlorjava in ima podobo Klisa.

279 milijonov kun za rodbinske doklade delavcev in nameščencev bo izplačanih na leto. V smislu naredbe ministra za socialno politiko bodo začeli izplačevati rodbinske doklade delavcem in zasebnim nameščencem. Za vsakega nepreskrbljenega otroka in ženo bodo zavarovanci prejeli po 105 kun mesečno, če sta v obitelji vsaj iva otroka. Trenutno se izplačujejo draginjske doklade za mesec junij in julij. Prihodnji mesec bodo izplačali doklado za avgust in september, decembra pa doklado za zadnje letošnje četrtletje. Izplačevanje rodbinskih doklad se bo vršilo trimesečno zaradi tega, da bodo delavci in nameščenci naenkrat dobili nekaj več denarja, da bi si z njim mogli nabaviti najpotrebnejše za člane svojih obitelji.

Štednja z električnim tokom. Zagrebška mestna elektrarna je opozorila potrošnike, naj štedijo z električno čim bolj morejo. Zaradi izrednih razmer namreč ni bilo mogoče nabaviti dovolj premoga za zimske mesece, da bi elektrarna lahko nemoteno obratovala in dajala neomejene količine toka.

Zagrebška filharmonija je imela pretekli petek občni zbor. Po poročilih funkcionarjev so izvolili nov odbor, v katerem so: predsednik Boris Papandopulo, podpredsednik Anton Ganoci, tajnik Ferdinand Roje, blagajnik Juraj Hus, artistični ravnatelj pa Vili Marković.

Za 700letnico Zagreba je prosvetno društvo »Hrvatski rodoljub« sklenilo izdati mapo izvirnih bakrorezov in je delo poverilo prof. Miljenku Gjuriču. Mapa obsega 14 bakrorezov. Vsega skupaj je bilo natisnjenih 33 izvodov.

Sestanka evropskih književnikov v Weimaru se udeležujejo tudi hrvatski književniki dr. Anton Bonifačić, predstojnik kulturnega oddelka zunanjega ministrstva, prof. dr. Mihovil Kombol in Slavko Kolar, ki je bil že preteklo leto v Weimaru ob priliki ustanovitve Evropskega književnega društva.

Zavod za proučavanje židovstva ustanovljen v Zagrebu. Septembra meseca je bil v Zagrebu ustanovljen zavod za proučavanje židovstva, svobodnega zidarstva in boljševizma kot podružnica mednarodnega zavoda za proučevanje židovstva Welt-Dienst-a. Zastopnik »Svetovne službe« na Hrvatskem je Vladimir Utvić.

Najboljši pevec narodnih pesmi. Prejšnji dnevi je bila v sarajevskem državnem gledališču tekma za izbiro najboljšega pevca hrvatskih narodnih pesmi. Tekme se je udeležilo 16 tekmovalcev. Za najboljšega pevca je bil izbran 16letni dijak Refika Mirojelč.

Trgovine so odprte v Zagrebu od 1. oktobra naprej od 8 do ½1 in od 3 do ½7. Trgovine z živili pa morajo biti odprte od ½8 do ½1 in od 4 do 7 zvečer.

Vpisovanje v hrvatsko novinarsko društvo. Dosedanji člani novinarskih sekcij lahko zahtevajo vpis samo do 24. t. m. Novinarji, ki doslej niso bili člani, pa morajo prošnje za vpis vložiti na posebnih obrazcih.

Rudarsko glavarstvo v Mostarju ukinjeno. V »Narodnih novinah« je izšla zakonska odredba, po kateri sta odslej na Hrvatskem samo dve rudarski glavarstvi, in sicer v Zagrebu in v Sarajevu. Pod zagrebško rudarsko glavarstvo spada področje države, na katerem velja občni rudarski zakon iz leta 1854., pod rudarsko glavarstvo v Sarajevu pa področje države, kjer velja rudarski zakon za Bosno in Hercegovino iz leta 1881. Področja glavnih bratovskih skladnic se prilegajo področjem rudarskih glavarstev.

Tretja podružnica zagrebške knjigarne Velebit odprta. V Banjaluki so odprli podružnico knjigarne Velebit, ki je že tretja njena podružnica. Ena posluje v Osijeku, druga pa v Karlovcu. Podružnica bo imela na zalogi vse knjige, kakor centrala.

Bjelovar dobi orožniško šolo. Med mnogimi ustanovami, ki jih je dobil Bjelovar po ustanovitvi NDH, je zdaj tudi orožniška šola. Gradnja novega poslopja je v polnem teku. Šola bo zgrajena v bližini domobranske vojašnice.

Indijski voditelj Bose pri hrvatskem poslaniku v Berlinu. Prejšnji dnevi je indijskega voditelja Chandra Bosea obiskal hrvatski poslanik v Berlinu dr. Mile Budak. Indijski voditelj je pokazal veliko zanimanje za napredek NDH kakor tudi za muslimane, ki žive na Hrvatskem. Bose je dr. Budaku naslednji dan obisk vrnil in se ponovno zadržal z njim dolgo časa v prisrčnem razgovoru.

Cena surovemu maslu je v nadrobni prodaji v Zagrebu uradno določena na 176.25 kun.

Muzej za zgodovino zdravstva ustanavljajo na pobudo zdravniške zbornice v Zagrebu. Med strokovnimi spisi s področja zgodovine hrvatskega zdravstva bodo velike važnosti dela pokojnega kanonika Janka Barleta, ki je zlasti zaslužen za zbiranje zdravstvenih podatkov starega Zagreba do leta 1800.; dalje je zbral on podatke o obeh epidemijah kuge in o lekarnah frančiškanskega reda.

Obiranje koruze na Hrvatskem je skoro povsod že končano. Po poročilih hrvatskih listov so storži kleni, polni in zdravi. Pridelek koruze bo tolikšen, kakor že več let ne.

Predstavnik hrvatskega sporta pri carju Borisu. Pretekli teden se je mudil v Sofiji vodja hrvatskega državnega sporta in telesne vzgoje Miško Zebič. Med drugimi je bil sprejet tudi pri carju Borisu.

Hrvatsko-italijanska vzajemnost. V Italijanskem domu v Zagrebu je bila pred dnevi pomembna prireditev, ki je pokazala prijateljstvo in vzajemnost italijanskih in ustaških oblastev. Predstavnik odposlanstva italijanskih vojaških prevozov major Basso je izročil 164.000 kun, ki jih je daroval vrhovni poveljnik italijanskih oboroženih sil v Sloveniji in Dalmaciji general Ekse. Roatta, rodbinam hrvatskih železničarjev, ki so pri izvrševanju svoje službe žrtvovali življenje. Major Basso je razdelil denar naslednikom dvojice železničarjev, ki sta padla pri izvrševanju svoje dolžnosti in svojcem 22 ranjenih železničarjev.

Odlikovanje dr. Edmunda Veesenmayerja. V nazočnosti nemškega poslanika Siegfrieda Kaschea, generala Glaise von Horstenaua in mnogih hrvatskih dostojanstvenikov je Poglavnik odlikoval z redom krone kralja Zvonimira I. stopnje s hrastovim listom in pravico do naslova vitez višjega skupinskega vodjo SS oddelkov dr. Edmunda Veesenmayerja. Ob priliki predaje odlikovanja je Poglavnik naglasil zasluge dr. Veesenmayerja za hrvatsko stvar, ki si jih je pridobil še pred vojno in za časa same vojne ter se mu zahvalil za njegovo sodelovanje.

Blagoslovitev temeljnega kamna cerkve na Knežiji. V nedeljo je zagrebški nadškof dr. Stepinac blagoslovil temeljni kamen nove cerkve, posvečene Materi Božji na Knežiji v Zagrebu. Po pontifikalni maši je bila procesija, v kateri so nosili kip Matere Božje. — Istega dne je bil v cerkvi sv. Blaža posvečen nov oltar Matere Božje, za katerega so napravili načrte arh. Hribar, prof. Kerdić in arh. Bilinić. Oltar je blagoslovil škof dr. Lach.

Smrt hrabre ustašinje. V sarajevski državni bolnišnici je podlegla dobljenim ranam učenka drugega letnika učiteljišča Nada Škobičeva. Pokojna je bila hčerka uglednega meščana in prvoboritelja v ustaškem gibanju v Konjicu Ilije Škobiča.

AVTORITETA

Korenovi otroci se tepejo, kričijo, se valjajo po tleh in zmerjajo drug drugega.

»Ti si osel!« kriči Janez.

Miha mu vrača: »Ti si največji, najneumnejši osel!«

Ded dvigne oči s časopisa:

»Otroci, ne pozabite, da sem še jaz tukaj!«

Veliki prispevki za Rdeči križ. V prvih dneh tedna hrvatskega Rdečega križa je bilo darovanih več velikih denarnih zneskov. Med drugimi je zagrebška mestna občina poklonila milijon kun, Hrvatska industrijska in trgovska družba pol milijona kun, več manjših trgovskih in industrijskih družb 730.000 kun, zagrebški denarni zavodi pa 2,500.000 kun.

Izšel je muslimanski koledar. Za muslimanski praznik Bajram, ki so ga slavili preteklo nedeljo, je knjigarna Velebit izdal letopis »Hrvat« za leto 1943, oziroma 1362. po Hidžretu. To je edini koledar za Hrvate muslimane za tekoče leto. Med sodelavci letopisa so vsi znani muslimanski Hrvati, ki so prispevali versko nacionalno čtivo.

LAHKA POMOČ

»Gospod plačilni, ta pečenka pa smrdi!«

»Takoj, prosim, odprem ventilator!«

MED PRIJATELJI

»Kaj si rekel včeraj Lojzetu, ko te je navrtal za 100 lir?«

»Da naj si poišče kakega idiota.«

»In kaj je dejal?«

»Da pojde k tebi.«

BOJI SE VODE

Plavalni mojster: »Kaj ste prav za prav v civilu, gospod?«

Gospod: »Trgovec z vinom.«

Plavalni mojster: »Zakaj se pa potem tako bojite vode?«

Rdeči križ poroča

V tajništvu Poizvedovalnega urada za vojne ujetnike — Buharjeva ul. 2 naj se javijo:

Žerjav Ljudmila iz Borovnice, ki je pozabila v uradu osebno izkaznico, Podobnik Marija, Bolta Ana, Škodlar Marija, Uzerbole Ignac, Gorjanc Tereza, Blas Ana, Dolenc Minka, I. Julijani, Dolničar Frančiška, Zalar Ivanka, Blokar Ivan, Lončarič Ivo, Bogdanovič Danica, Knez Danica, Boc Marija, Nanut Anica, roj. Friedenstein, Vokovič Andjela, oseba, ki je pozabila v uradu usnjeno aktovko, nadalje oseba, ki je pozabila pleteno mrežo.

Naše gledališče

DRAMA

Četrtek, 15. okt.: ob 17.30: Večno mlada Saloma. Red Četrtek.
Petek, 16. okt.: Zaprto.
Sobota, 17. okt.: Oče naš. Izven.

Cezar Meano: »Večno mlada Saloma«. Komedija v treh dejanjih, ki se godijo leta 60. po Kr. za časa vlade cesarja Nerona na dvoru armenskega kralja Aristobula. Osebe: Aristobul-Cesar, Saloma-Nablocka, Delila-Šaričeva, Tulij Casij-Drenovec, Mardokej-Gorinšek, Abimelek-Vl. Skrbinšek, Gaj Lutecij-Peček, Jerubaal-Potokar, Judita-Remčeva, Lia-Sancinova, meščan-Brezigar, vojak-Raztresen, služkinje: Rakarjeva, Starčeva, J. Boltarjeva. Režiser: prof. O. šest. Scenska glasba prof. F. šturm, koreografija: Marta Pavlinova, kostumi Salome: atelje Inkiostri.

OPERA

Četrtek, 15. okt. ob 17.: Seviljski brivec. Red Premierski .
Petek, 16. okt.: Zaprto (Generalka).
Sobota, 17. okt. ob 17.: Gasparone. Operata. Red Premierski.

G. Rossini: »Seviljski brivec«. Buffo-melodrama v dveh dejanjih (4 slikah). Osebe: grof Almaviva-Lipušček, Bartolo-Zupan, Rozina-Ivančičeva, Figaro-Janko, Bazilio-Betetto, Fiorello-Dolničar Berta-Stritarjeva, poveljnik straže-Anžlovar. Dirigent: D. Žebre, režija in scena: C. Debevec, zborovodja: R. Simoniti.

Prva letošnja operetna uprizoritev: Millöckerjev »Gasparone«. Premiera tega dela bo v soboto 17. t. m. Zasedba partij je sledeča: guverner — Anžlovar, Nasone — Zupan, Carlotta — Ivančičeva, Sore — Barbičeva, Ermino — Sladoljev, Benozzo — M. Sancin, Massaccio — B. Sancin, Sindulfo — J. Rus, Luigi — Pianecki, častnik — Jelnikar, Tonio — Marenk, sluga — Simončič. Dirigent: R. Simoniti, režiser: ing. P. Golovin.

Obnovite naročnino!

MALI OGLASI

Kdor išče službo plača za vsako besedo L —.30, za drž. in prov. takso —.60, za dajanje naslova ali šifro L 2.—. Najmanjši iznos za te oglase je L 7.—. — Za ženitve in dopisovanja je plačati za vsako besedo L 1.—, za vse druge oglase L —.60 za besedo, za drž. in prov. takso —.60, za dajanje naslova ali šifro L 3.—. Najmanjši iznos za te oglase je L 10.—.

Službo dobi

Služkinjo
k boljši manjši družini, iščem. Pridnost, poštenost, snažnost predpogoj. Ponudbe na ogl. odd. Jutra pod »Služkinja«. 13923-1

Postrežnico
pošteno in čisto z znanjem kuhe sprejmem. Naslov v vseh posl. Jutra. 13910-1

Izgubljeno

Sin trgovca,
gostilničarja, posestnika, veščega sadjarstva in vrtnarstva, večletni šolski upravitelj, vajen prijeti za vsako delo, oče dveh nepreskrbljenih otrok, brez vsakršnih sredstev, vljudno prosi za kakršnokoli zaposlitev — ali podporo. Ponudbe na ogl. odd. Jutra pod »Potreben«. 13535-2

Prodam

Štedilnike, peči,
cement Trbovlje, sesalke, vodovodne cevi, strešno lepenko in druge stavbne potrebščine, nudi po ugodni ceni A. Sušnik, železnina, Ljubljana, Zaloška c. 13921-6

Srebrno lisico (boo)
izredno lep eksemplar z dvema repoma, prodam za Lir 3000.—. Ogleda se med 12. in 13. uro. Naslov v vseh poslovalnicah Jutra. 13859-6

Deške gojzerice
št. 39 prodam. Naslov v ogl. odd. Jutra. 13908-6

Dve lepi bosenski preprogi
2×3 in ena manjša volneno blago za žensko obleko zelo ugodno prodam. Ogled od 12. do 16. Pred šofijo 15-III., desno. 13912-6

2 »Leice«
Summar 1:2, Elmar 1:3.5

»Kontax«
Tessar 1:2.8 ocasion, prodam »Interpromet«, Ulica 3. maja 10. 13918-6

»Elektro-Lutz«
afar za prah, proda vse tro-Luzze, Knez. Osoje apar. za prah. proda vse tipe, zastopstvo »Elektro-Lutze, Knez. Osoje 3-I. Pod Gradom. 13905-6

Kupim

Pisalne stroje
gramofone in plošče, dobro ohranjene ali pa v neuporabnem stanju, kupuje in plača najvišje dnevne cene EVEREST, Prešernova ulica št. 44. J-129-M-7

INSERIRAJ V „JUTRU“!

Kupujte edino pri naših oglaševalcih!

Decimalko
200—400 kg kupim. Naslov v vseh posl. Jutra. 13900-7

Omara z 2 vrati
dobro ohranjeno kupim. Ponudbe pod »Omara« na ogl. odd. Jutra. 13906-7

Oblačila

Ženski plašč
(Kamelhaar) in obleke, dobro ohranjene, prodam. Naslov v vseh posl. Jutra. 13735-12

Kupim
dobro ohranjeno suknjo (po možnosti croumbi) temnorujave barve. Naslov v vseh posl. Jutra. 13911-13

Pohištvo

Kavč z omarico,
skoraj nov, poceni prodam. Ogled od 2. do 3. ure. Naslov v vseh posl. Jutra. 13907-12

Glasbila

Klavir,
kratek, črn, znamke »Hoffmann« prodam. Naslov v vseh posl. Jutra. 13896-26

Stanovanje

Sredi mesta
neopremljeno konfortno stanovanje (soba, kuhinja, kopalnica, lift, drugo) dobi boljša gospa ali zakonca, ki bi nudila starejšemu gospodu postrežbo ali tudi prehrano. Pismene ponudbe pod »Pravnik« na ogl. odd. Jutra. 13901-21

Sobo odda

Lepo opremljeno
sobo s posebnim vhodom, uporabo kopalnice, v strogem centru, oddam najraje oficirju. — Beethovnova ul. 15-II., desno, vrata 11. 13856-23

Prazno sobo
veliko, sončno brez souporabe kuhinje in kopalnice oddam takoj. Ogled od 12. do 3. Bivša Bleiweisova 16, pritličje desno. 13914-23

Sobo
s posebnim vhodom s souporabo kopalnice oddam. Zun. Videmska 5, pri novi šišenski cerkvi. 13912-23

Sobe išče

Sončno, lepo sobo
s posebnim vhodom, v centru išče stalen gospod. Ponudbe na ogl. odd. Jutra pod »Najraje nova hiša«. 13857-23a

Lepo sobo
išče stalni gospod, najrajši v centru. Ponudbe pod »Stalen« na ogl. odd. Jutra. 13916-23a

Opremljeno ali prazno sobo
išče gospa v centru. Ponudbe pod »Souporaba kuhinje« na ogl. odd. Jutra. 13919-23a

Posest

Trgovsko hišo
sredi Črnomlja prodam. Malnerič, Črnomelj. 13899-20

Vajenci (-ke)

Vajenca
sprejmem takoj za čevljarski obrt. Naslov v vseh posl. Jutra. 13904-44

Stroji

V Puharjevi 3
naprodaj rabljeni pisalni stroji v najboljšem stanju, z jamstvom. 13920-29

Izgubljeno

Revna dijakinja
je izgubila malo rdečo denarnico z nekaj denarja. Poštenega najditelja naproša, da jo vrne v ogl. odd. Jutra. 13924-28

Damsko rujavo usnjeno rokavico
sem izgubila v soboto zvečer, pošten najditelj naj jo odda proti nagradi v točilnico pri Šestici. 13902-28

Denarnico
s malo vsoto denarja in ključi sem izgubila v tramvaju od Borštnikovega trga do Viške cerkve. Najditelj se naproša, da odda v ogl. odd. Jutra. 13903-28

Prideleki

Kislo zelje
novo, prvovrstno, po dnevni ceni, se dobi po zaželjeni količini pri: Erklavec Gustav, Ljubljana, Povšetova 47. J-151-M-33

Obrt

Gospodje, pozor!
Klobučarna »Pajk« vam strokovnjaško čisti, preoblikuje in prebarva klobuke vseh vrst po nizkih cenah. Lastna delavnica. — Se priporoča Rudolf Pajk, Sv. Petra cesta 38. J-158-M-30

Informacije

Prosim,
da se javijo za pričanje one osebe, katere so videle nesrečo 9. jan., ko je konj brcnil staro gospo pred Bizjakovo trgovino v Šiški. Naslov sporočiti gosp. doktor Tavčarju, Tavčarjeva ul. 3. 13909-31

Tajna usode
Delodajalci podjetniki kolike važnosti je ako poznate karakter in sposobnosti svojih uslužbencev posebno njih poštenost in sposobnost za delo. Zaročenci in zaročenke velike važnosti je, ako poznate duševni mentalitet in medsebojno vrednost. Sloviti psihografolog S. Potemkan vam je na razpolago, da ugotovi karakter in značaj, samo tako boste lahko brezskrbno gledali v bodočnost. Sreča je pred vami ali vi je ne vidite, zato še danes pošljite svoj rokopis in leto, mes., dan rojstva: Odgovarjam na vsa vprašanja v življenju: v ljubezni, zakonu, potovanju, loteriji in poslovnih zadevah. Rešujem anonimna pisma. Diskrecija zajamčena. Poslati na ogl. odd. Jutra pod »Tajna Usode«. 13917-31

Razno

V italijanščino
in obratno prestavljam ter pravilno izvršujem vsakovrstne spise, prošnje itd. Zahtevki zmerni. Naslov v vseh poslovalnicah Jutra. 13114-37

PREMOG DRVA
I. Pogačnik
LJUBLJANA
Bohoričeva ulica 5
Telefon 20-59

Prošnje za triciklje
za dovolilnice, kakor tudi prevode v italijanščino oskrbuje pisarna Volčič, Knafljeva (prej Dvořakova) 13, tel. 36-96. 8966-37

ZAHVALA

Ob smrti svojega nepozabnega soproga in očeta

Kukoviča Kazimirja

izrekam svojo najtoplejšo zahvalo najvišjim predstavnikom civilne in vojaške oblasti, posebno Kr. kvesturi, čč. duhovščini ter vsem prijateljem, njegovim tovarišem in znancem, ki so ga počastili na zadnji poti, kakor tudi vsem darovalcem vencev.

Pota Božje previdnosti so nepredvidljiva.

Ljubljana, dne 12. oktobra 1942.

PAVLA KUKOVIČ S SINKOM

Urejuje: Davorin Ravljen — Izdaja za konzorcij »Jutra«: Stanko Virant — Za Narodno tiskarno d. d. kot tiskarnarja: Fran Jeran — Za inseratni del je odgovoren: Ljubomir Volčič — Vsi v Ljubljani